

Jyväskylän seurakunnan diakoniatyöntekijöiden kokemus kriminaalityön osaamisestaan

Heli Hiltunen

Mirkku Tammisto-Kiiski

Opinnäytetyö, kevät 2018

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön

suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK)

+ diakonin virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Hiltunen, Heli ja Tammisto-Kiiski, Mirkku. Jyväskylän seurakunnan diakoniatyöntekijöiden kokemus kriminaaliryöstön osaamisestaan. Kevät 2018.

64 sivua, kaksi liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella Jyväskylän seurakunnan diakoniatyöntekijöiden kokemusta kriminaaliryöstöstä ja siinä tarvittavasta osaamisesta, heidän näkemystään rikostaustaisten tuen tarpeesta ja seurakunnan roolista tuen antajana sekä kriminaaliryöstössä tehtyä yhteistyötä. Kriminaaliryöstö -käsitteellä tarkoitettiin tässä opinnäytetyössä rikostaustaisten ja heidän läheistensä kanssa tehtävää työtä. Opinnäytetyön aihetta suunniteltiin yhteistyössä Jyväskylän seurakunnan kanssa, jossa tällä hetkellä ei ole kriminaali- ja päihdetyön erityisdiakonia.

Opinnäytetyö on luonteeltaan kohdetta kartoittava ja kuvaileva. Aineisto kerättiin internetissä toteutettavalla kyselyllä. Kysely lähetettiin yhteensä 25:lle diakoniatyöntekijälle, joista 16 vastasi kyselyyn. Aineisto esiteltiin frekvensseinä ja avoimet vastaukset luokiteltiin sisällönanalyysillä. Aineistoa vertailtiin vastaajien diakoniatyössä omaavan työkokemuksen ja diakoniatyön koulutuksen perusteella.

Aineiston perusteella rikostaustaisten ja heidän läheistensä kanssa työskentelyn ei koeta juurikaan poikkeavan muiden diakoniatyön asiakkaiden kanssa työskentelystä. Diakoniatyöntekijöiden koulutustausta ja työkokemus vaikuttivat jonkin verran rikostaustaisten ja heidän läheistensä kohtaamisissa koettuihin tunteisiin. Vahvuudeksi rikostaustaisten ja heidän läheistensä kohtaamisessa koettiin pitkä työkokemus ja lisäkoulutusta kaivattiin erityisesti rikosseuraamusjärjestelmästä ja rikostaustaisten tukemisen erityispiirteistä.

Vastaajien osaamisen näkemysten sekä koulutustarpeiden perusteella diakoniatyössä tunnistetaan rikostaustaisten asiakkaiden moninaiset tuen tarpeet. Aineiston perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että seurakunnan tarjoama tuki jää jossain määrin suppeaksi rikostaustaisten tuen tarpeiden näkökulmasta ja tiedolliset puutteet saattavat heikentää avun välittämistä. Diakoniatyöntekijöillä on koulutus- ja työkokemustaustasta riippumatta vahva halu auttaa ja tukea rikostaustaisia asiakkaita ja heidän läheisiään.

Asiasanat: diakonia, kriminaalihuolto, rikostausta, ammattitaito

ABSTRACT

Hiltunen, Heli and Tammisto-Kiiski, Mirkku. The experience of the diaconal workers in the Jyväskylä parish in the expertise of criminal work. Spring 2018.

64 pages, two appendixes.

Diaconia University of Applied Sciences, Pieksämäki. Degree Program in Social Services, option in Diaconal Social Work, Bachelor of Social Services.

The objective of the thesis was to analyse the experiences and needed competence of diaconal workers of the Jyväskylä parish in criminal work. The scope of the thesis was the offenders' need for support and the role of the parish as a supporter and the co-operation of stakeholders. The concept of criminal work in this thesis means working with offenders and their close ones. The subject and scope of the thesis was planned with the Jyväskylä parish. There is no diaconal worker specialized in criminal work at the Jyväskylä parish.

Quantitative research was utilized in the thesis. Data was collected with an internet survey. The questionnaire was sent to 25 persons and 16 replies were received. The results were presented in frequencies and open replies were analyzed with content analysis. The results were compared toward the work experience and education background of the diaconal workers.

Based on results, working with offenders and their close ones does not differ from working with other clients. The difference was not statistically significant. Education and work experience influenced at some level emotions when working with offenders and their close ones. Long work experience was felt as a strength. Additional training was needed especially for corrective services and special needs of offenders.

Offenders' diverse needs of support was recognized in the replies of the diaconal workers. Also, it was seen in replies that diaconal workers working with offenders need special competences. That requires training. Based on replies, support given by the parish was limited to some extent, from the offenders' point of view, and the lack of competence might weaken the giving of the support. Diaconal workers are motivated to help and support offenders and their close ones.

Keywords: social work of the church, diaconal workers, offenders

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	4
2 RIKOSTAUSTAISET JA HEIDÄN TUEN TARPEENSA	6
2.1 Rikostaustaiset Suomessa	6
2.2 Rikostaustaisen tuen tarpeet ja tukemisen haasteet	9
2.3 Rikostaustaisen läheisten tuen tarpeista.....	11
3 DIAKONIAITYÖ RIKOSTAUSTAISEN TUKENA	14
3.1 Kriminaalityö evankelis-luterilaisessa kirkossa	15
3.2 Kriminaalityö seurakuntien diakoniatyössä.....	16
3.4 Diakoniatyöntekijän osaaminen	20
3.4.1 Sielunhoidollinen kohtaaminen	22
3.4.2 Diakoninen päihdetyö	24
3.4.3 Ammatilliset haasteet kriminaalityössä.....	25
3.5 Kriminaalityön osaamista tukeva koulutus.....	28
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	30
4.1 Kohderyhmä	31
4.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu	31
4.3 Aineiston analysointi	32
5 TUTKIMUSTULOKSET.....	34
5.1 Vastaajien taustatiedot.....	34
5.2 Rikostaustaisten ja heidän läheistensä kanssa työskentely	35
5.3 Seurakunta rikostaustaisten tukena ja kriminaalityössä saatu tuki	42
5.4 Osaaminen kriminaalityössä sekä näkemys koulutustarpeista	46
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	50

6.1 Kokemukset kriminaalivälistä ja siinä tarvittavasta osaamisesta	50
6.2 Diakonisen asiakastyön tavoitteiden toteutuminen	51
6.3 Kriminaalivälistä tavoitteiden toteutuminen	52
6.4 Tutkimusmenetelmän ja toteutuksen arviointi.....	56
6.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	57
6.6 Jatkotutkimusaiheita	59
LÄHTEET	60
LIITE 1 Kyselylomake	
LIITE 2 Rikostaustaisen tuen tarve ja diakoniatyön tarjonta	

1 JOHDANTO

Kristillinen diakoniatyö on yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevien auttamista ja tukemista. Kirkko tunnistaa ja tunnustaa vastuun ihmisen hyvinvoinnista kuuluvan yhteiskunnalle, eikä siksi korvaa yhteiskunnan tekemää työtä. Diakoniatyö etsii niitä, jotka ovat jääneet yhteiskunnallisen avun ulkopuolelle ja pyrkii kohdentamaan huomiotaan niiden auttamiseen, jotka ovat eniten hädän alaisia ja joita muulla tavoin ei auteta. (KJ luku 4 § 3; Helin, Hiilamo, Jokela 2010,7-8).

Rikoksiin syyllistyvät henkilöt ovat usein moniongelmaisia ja vahvasti yhteiskunnasta syrjäytyneitä ihmisiä, joiden elämän hyvinvointia voisi paremminkin kutsua elämästä selviytymiseksi. Heiltä puuttuvat usein hyvinvointiyhteiskunnan palveluverkostossa toimimiseen tarvittavat tiedot ja taidot ja turhautuminen altistaa usein palaamaan takaisin rikollista elämäntapaa ylläpitäviin toimintatapoihin. Ajautuminen palvelujärjestelmän laitamille tai jopa sen ulkopuolelle aiheuttaa tilanteen, jossa yhteiskunnallinen apu ei enää tavoita. Rikollisesta elämäntavasta kärsii rikostaustaisen itsensä ja rikosten uhrien lisäksi kaikkien näiden läheiset.

Rikostaustaisten moniongelmaisten kohtaaminen on vaativaa ja kohdatut asiat saattavat haastaa työntekijän osaamista. Kuitenkin onnistuneen avun välittämisen taustalla on usein hyvin toimiva vuorovaikutussuhde, jonka syntymiseen puolestaan vaikuttaa vahvasti työntekijän oma ammattitaito.

Opinnäytetyössämme tarkastelemme diakoniatyöntekijöiden kokemuksia kriminaaliteydestä ja siinä tarvittavasta osaamisesta. Toteutamme opinnäytetyömme Jyväskylän seurakunnan diakoniatyössä. Kriminaaliteyden käsitteellä tarkoitamme rikostaustaisten ja heidän läheistensä kanssa tehtävää työtä. Kriminaaliteyden käsitteen lisäksi keskeisinä käsitteinä työssämme ovat rikostaustaiset ja heidän tuen tarpeensa sekä diakoninen asiakastyö kriminaaliteydessä. Teoriaosuudessa tarkastelemme rikostaustaisten asiakkaiden ja heidän läheistensä tuen tarpeita tutkimusten ja kirjallisuuden valossa, kriminaaliteyden paikkaa kirkossa sekä diakoniatyössä tarvittavaa osaamista.

Jyväskylän seurakunta on Suomen suurin seurakunta. Jyväskylän seurakunta on jaettu yhdeksään alue seurakuntaan, joissa jokaisessa toimii vähintään yksi diakoni. Jyväskylän seurakunnan yhteisten seurakuntapalvelujen alaisuudessa on aiemmin työskennellyt päihde- ja kriminaalityön diakoni, mutta hänen eläköidyttyään viran täyttöä ei automaattisesti jatkettu. Tämä on osaltaan herättänyt kiinnostuksemme selvittää alue seurakunnissa tehtävän kriminaalityön tilannetta. Toinen kiinnostava tilanne lähitulevaisuudessa on Laukaan vankilan toiminnan lakkauttaminen ja vankilan siirtyminen Jyväskylään. Tämä muutos tuo lisää yhteistyömahdollisuuksia myös Jyväskylän seurakunnalle. Myös tästä näkökulmasta kirkolliseen kriminaalityöhön liittyvä opinnäytetyö on ajankohtainen.

2 RIKOSTAUSTAISET JA HEIDÄN TUEN TARPEENSA

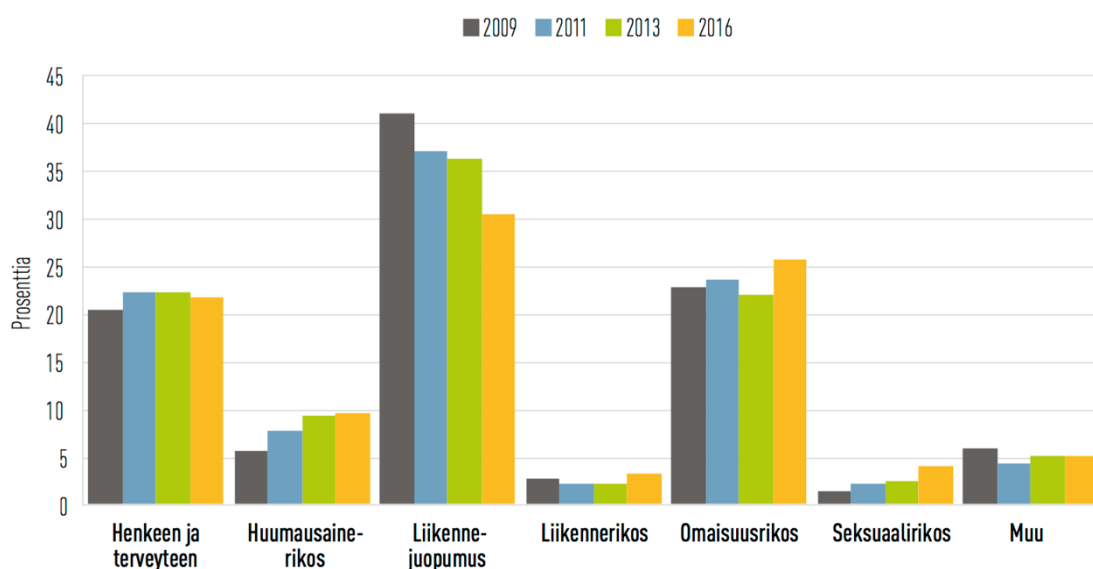
Suomi on useilla mittareilla ja arvioilla mitattuna maailman turvallisimaa maa. Rikosten tekeminen, niihin johtavat ja niistä seuraavat ongelmat kasautuvat yhtä pienemmälle joukolle. (Sisäministeriö 2017, 13). Tutkimuksessamme käytämme kriminaaliryöstön käsitettä kuvaamaan rikostaustaisten ja heidän läheistensä kanssa tehtävää työtä. Seuraavassa tarkastelemme tilastojen ja tutkimusten valossa sitä, keitä nämä rikostaustaiset ovat, millaisia tuen tarpeita heillä on ja millaisia haasteita tukemiseen liittyy. Rikostaustainen ihminen voi olla rikoksen tekijä, rikoksesta epäilty, rikoksesta tuomittu tai rangaistuksen jo suorittanut henkilö. Rikostaustaisia koskeva tilasto- ja tutkimustieto koostuu pääosin rikoksesta tuomittuja ja rikosseuraamuksia suorittavien henkilöiden tilannetta tarkastelevasta tiedosta. Yhdistävänä tekijänä rikostaustaisilla on lainrikkoisuus. Rikollinen elämäntapa ja sen seuraukset koskettavat myös rikoksentekijän läheisiä ja tarkastelemme seuraavassa myös heidän tuen tarpeitaan.

2.1 Rikostaustaiset Suomessa

Rikoslain mukaan rikoksen seuraamukseksi voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta. Sakkorangaistuksia ovat rikesakko tai sakkorangaistus. (L 39/1889). Käräjäoikeudet tuomitsivat vuoden 2016 aikana yhteensä 53 000 henkilöä rikoksesta. Näistä 59% oli sakkorangaistuksia ja vankeuksia 38%. (Suomen virallinen tilasto, 2016.) Vankeus voidaan tuomita ehdollisena tai ehdottomana, riippuen teon luonteesta, teon vaikuttamisesta ja tuomitun syyllisyyteen vaikuttavista seikoista. Tuomioistuimien voi ehdottoman vankeuden tuomitessaan muuntaa sen tietyin edellytyksin joko yhdyskuntapalveluksi, joka on palkaton työ tai valvontarangaistukseksi, joka on kotona suoritettava, sähköisesti valvottu rangaistus. Näitä rangaistusmuotoja kutsutaan yhdyskuntaseuraamuksiksi ja ne suoritetaan siviilissä. Muita yhdyskuntaseuraamuksia ovat ehdollisen vankeuden ohessa nuorille tuomittu valvonta ja ehdonalaista vankilasta vapautuneiden valvonta. (L39/1889). Sekä vankeusrangaistusten että yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta vastaa Rikosseuraamuslaitos (L400/2015). Vuonna 2016 eri yhdyskuntaseuraamuksiin tuomittuja oli suorittamassa rangaistustaan keskimäärin päivittäin reilu 3000 (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2016, 21). Näiden

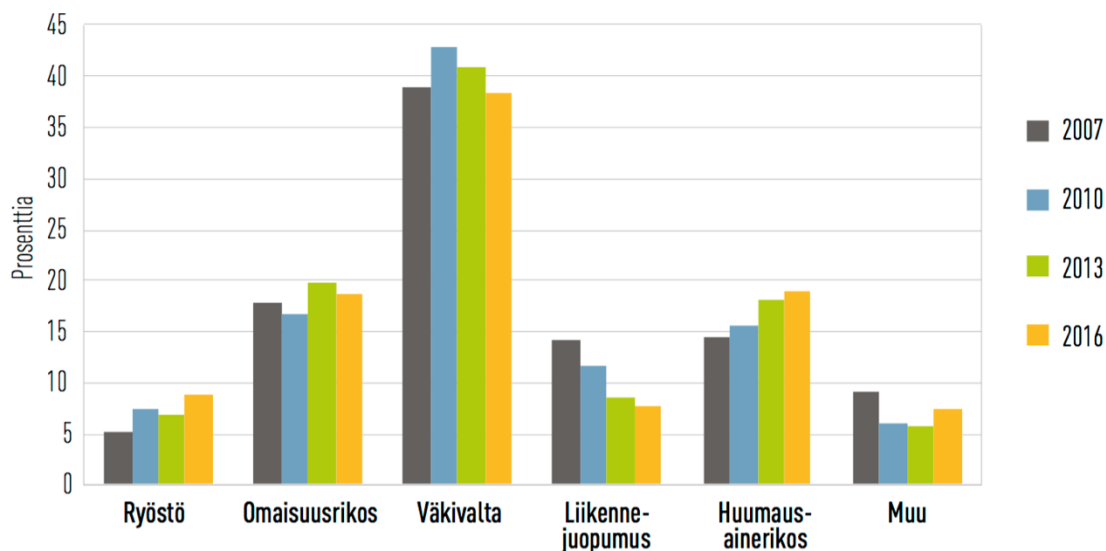
seuraamusten piirissä olevat ihmiset suorittavat rangaistustaan määräysten mukaisesti kotoaan käsin ja ovat yhteiskunnan normaalipalveluiden käyttäjiä säilyttäen oman asunnon ja aseman työmarkkinoilla. Rangaistusten suorittaminen joko rajoittaa tai velvoittaa tuomittua ja heihin kohdistetaan myös erilaista valvontaa riippuen tuomitusta seuraamuksesta. Yhdyskuntaseuraamuksiin tuomittuja pyritään tukemaan yhteiskunnalliseen osallisuuteen ja esimerkiksi yhdyskuntapalvelun sisältämä palkaton ja yleishyödyllinen työ suoritetaan valtion, kunnan, seurakunnan tai järjestöjen avustavissa tehtävissä, osana kulloistakin työyhteisöä (Rikosseuraamuslaitos 2015.) Yleisimmät yhdyskuntaseuraamuksiin johtaneet rikokset ovat liikennejuopumuksia (31%), omaisuusrikoksia (26%) ja väkivaltarikoksia (22%).

Kuvio 1. Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden päärikos (%) päättyneissä seuraamuksissa vuosina 2009 - 2016 (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2016, 24)

Vapausrangaistusta suorittavia, eli vankeja, Suomessa on keskimäärin päivittäin noin 3 100 ja heidät on sijoitettu turvallisuus- ja valvontatasoltaan erilaisiin vankiloihin ympäri Suomen. Vuoden 2016 aikana siviilistä tuli vankilaan, joko tutkintavangiksi tai suorittamaan ehdotonta vankeutta tai sakon muuntorangaistusta, reilu 5700 vankia. Suurin osa vankeusrangaistukseen tuomituista on syyllistynyt väkivaltarikokseen (40%). Varkauksista, ryöstöistä ja muista omaisuusrikoksesta tuomittuja on noin 25% vangeista. Vajaa viidennes on tuomittu huumausainerikoksista (19%) ja liikennejuopumuksista kahdeksan prosenttia vangeista. Vankien keski-ikä on 37,7 vuotta. Naisten osuus vangeista on seitsemän prosenttia kaikista vangeista ja naisten

yleisin tuomioon johtanut rikos on väkivaltarikos (49%). Ulkomaalaisten vankien osuus vankilassa olijoista on moninkertaistunut ollen viime vuonna 17 % ja eri kansallisuuksia vankiloissa oli 65.

Kuvio 2. Vankeusvankien päärikos (%) 1.toukokuuta vuosina 2007 – 2016 (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2016, 15)

Ensikertalaisia vangeista on 36%. Vuoden 2016 aikana vapautui vankilasta, joko tutkintavankeudesta tai vapausrangaistusta suorittamasta kaikkiaan reilu 5500 vankia. Viimeisten vuosien tilastot osoittavat, että vapautuneista vangeista 60% uusii rikoksensa viiden vuoden seurantajakson aikana. Tilastojen mukaan rikoksen uusimista ennustaa aiempi rikoshistoria ja ikä; mitä useammin on ollut vankilassa, sitä todennäköisemmin uusii rikoksen ja nuoret uusivat rikoksia vanhempia todennäköisemmin. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2016, 13-17, 20.)

Näiden rikosseuraamustilaistoissa olevien henkilöiden lisäksi rikostaustainen voi olla vielä rikoskierteessä oleva, esimerkiksi huumausaineiden käyttöään omaisuusrikoksilla rahoittava tai elintasoaan ylläpitävä nuori tai väkivallalla itseään tuttaviltaan puolustanut päihderiippuvainen, joiden rikokset eivät ole vielä tulleet poliisin tietoon. Paljonko yhteiskunnassa on keskimäärin rikostaustan omaavia henkilöitä, sitä on lähes mahdoton tilastoida.

2.2 Rikostaustaisen tuen tarpeet ja tukemisen haasteet

Rikollisen käyttäytymisen taustalla on hyvin usein moninaisia sosiaalisia ongelmia, jotka ovat todennettavissa myös tilastoista. Rikoksiin syyllistyneille on hyvin usein yhteistä päihteiden runsas käyttö, alhainen koulutustaso ja kiinnittymättömyys työelämään sekä heikko terveydentila. Näiden näkyvien ongelmien syntysyiksi on paikallistettu muun muassa oppimis- ja keskittymisvaikeuksia, köyhyyttä, rikollisen elämäntavan monisukupolvisuutta, leimautumista ja yleistä syrjään jäämistä. (Kivivuori 2011.)

Vankilaan joutuminen, vapauden menettäminen ja vankilan käytänteisiin tottuminen, mutta toisaalta myös vapautumisen lähestyminen, ovat psyykkisesti raskaita vaiheita (Tamminen 2010). Pitkä yhteiskunnasta eristettynä olo ja vankilan arkikäytänteisiin tottuminen heikentää kykyä omaehtoiseen asioiden hoitoon, koska siviilissä asioiden hoito on usein monimutkaisempien prosessien takana. Erityisesti pitkään vankilassa olleiden voi olla vaikea ymmärtää, miksi tiettyjä asioita tarvitsee edes hoitaa (Kangasaho 2013, 47). Palveluiden käyttö on yhä vahvemmin siirtynyt internetiin ja asiointi vaatii omaehtoista tietojen keräämistä ja välittämistä viranomaisille esimerkiksi toimeentulotukiasioissa. Elämänhallinnan ollessa puutteellista ja oman elämän asioiden ollessa sekaisin, verkkopankkitunnuksia ei ole eikä niitä saa ilman henkilötodistusta. Silloin ei kärsivällisyysskään usein riitä hoitamaan asioita siten, että palveluiden käyttö sujuisi.

Vankiloissa toteutetun laajan vankien terveystutkimuksen (Joukamaa ym. 2010, 74 - 75) mukaan vangeilla on paljon mielenterveys- ja päihdeongelmia. Päihteiden käyttö ja rikoksiin syyllistyminen kulkevat usein käsi kädessä ja päihderiippuvaisille rikostaustaisille päihdekuntoutus on rikollisuudesta irtautumisen näkökulmasta välttämätöntä (Koski-Säntti 2015, 37 - 39). Päihderiippuvuuden hoitamisen lisäksi rikostaustainen tarvitsee tukea usein arkipäiväisten asioiden hoitamiseen; viranomaisten kanssa asiointiin, ihmissuhteisiin esimerkiksi suhteissa lapsiin sekä asumisen ja arjen taitojen opetteluun aina laskujen maksusta huolehtimisesta ruoanlaittoon ja omasta hygieniasta huolehtimiseen (Leppo 2018, 29).

Koulutuksen ja työllistymisen pulmat aiheuttavat myös tuen tarvetta. Rikosseuraamuslaitoksen tilaston (2016) mukaan yhdyskuntaseuraamuksiin tuomituista keskimäärin yli puolet on työttömänä. Ehdonalaisesti vapautuneiden vankien keskuudessa työttömyys on lisääntynyt 14 prosentilla viimeisen kymmenen vuoden aikana. Työllistymismahdollisuuksia heikentävät päihdeongelmien lisäksi kouluttamattomuus sekä elämänhallinnalliset ongelmat. Myös syvä velkaantuminen on yleistä ja vaikuttaa vahvasti työllistymismotivaatioon.

Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon aikana palveluiden tuottamisesta ja palveluohjauksesta vastaa Rikosseuraamuslaitos, mutta vankilasta vapautumisen jälkeen ja siviilissä suoritettavien rangaistusten aikana rikostaustaiset ovat yhteiskunnan palveluiden käyttäjiä. Suomessa ei ole vankilasta vapautuville tai yhdyskuntaseuraamuksia suorittaville erityisiä palveluita tuottavaa yhteiskunnallista järjestelmää. Asiakkaiden palveluiden saanti riippuu paljolti kunnan palvelutarjonnasta ja palvelujen saannin kriteereistä. Rikostaustaiset kuntalaisina ovat usein kalliita kunnalle runsaine palvelutarpeineen ja heistä tulee usein välinputoajia kuntien kohdentaessa palveluitaan resurssipulan vuoksi niin sanotusti helpompiin kuntalaisiin. Erityistarpeineen rikostaustaiset käännytetään usein esimerkiksi kunnallisen asuntotoimen jonosta sosiaalihuollon asiakkaaksi ja huonon asumishistorian vuoksi heitä ei pidetä palveltavina asunnontarvitsijoina ilman erityistoimia.

Rikostaustaisen mahdollisuudet yhteiskunnan palvelujen käyttäjänä ovat haasteelliset. Kuten Lapintie (2012, 5) toteaa, rikostaustaiset ovat palvelujärjestelmässä usein marginaalissa, mutta myös palvelutarve on suuri. Asiakasryhmänä heihin liittyy usein pelkoja ja ennakkoluuloja, mutta myös heillä on pelkoja ja ennakkoluuloja yhteiskunnan palvelujärjestelmää kohtaan. Lapintie tiivistääkin hyvin auttamisen molempiin osapuoliin kohdistuvat vaatimukset; palvelujärjestelmä vaatii rikostaustaisia sopeutumaan valtavirtaan ja tekemään elämänmuutos ja rikostaustainen vaatii työntekijältä tämän toteuttamiseen laajaa psykososiaalista ja taloudellista tukea.

Rikostaustaisten tukemisen tavoitteena on rikollisuudesta irtautumisen tukeminen. Rikostaustaisten näkemyksiä rikollisuudesta irtautumisen edellytyksistä on tutkinut muun muassa Koski-Säntti (2015). Tutkimuksen mukaan rikollisuudesta irtautumisessa on kysymys eri tekijöiden kokonaisuudesta ja tasapainosta. Päihdekuntoutuksen ja

elämän perusasioiden - kuten asunto - lisäksi tutkimuksessa nousi esille sosiaalisen piirin vaihtaminen, identiteetin muutos, riittävä tukiverkosto ja vertaistuki. Koski-Säntti (2015, 65) toteaa olennaista olevan ”oikein ajoitettu, riittävä ja tarpeeksi pitkäkestoinen tukikokonaisuus, jonka muodostaa eri tukimuotojen verkosto”. Ahosen (2010) tutkimustulokset vankien itsensä kertomana ovat saman suuntaisia. Pelkkä taloudellinen ja materiaallinen tuki ei yksin riitä, vaan myös henkinen tuki on tärkeää. Tutkimukseen haastatellut vangit toivat esille tarvitsevansa rinnalla kulkijan, tukihenkilön kuka auttaa yhteiskuntaan sijoittumisen haasteissa. Ihmisen, kenellä on aikaa. (Ahonen 2010, 59.)

2.3 Rikostaustaisen läheisten tuen tarpeista

Rikostaustaisten läheiset ovat usein sivuun jäävä, ehkä hiljainenkin asiakasryhmä. Rikollinen elämäntapa, rangaistukseen tuomitseminen ja sen suorittaminen koskevat väistämättä tuomitun lisäksi myös hänen läheisiään. Kriminaalihuollon tukisäätiön vuonna 2011 toteuttaman tutkimuksen mukaan vankeusrangaistukseen tuomitsemisen arvioidaan koskettavan tuhansia, jopa 55 000 vangille läheistä ihmistä päivittäin. Näistä läheisistä 12 500 on lapsia, joista miltei 8000 on alaikäisiä (Ryynänen & Suomela 2011, 34). Läheisten etuja ja läheistyön merkitystä on pyritty tekemään näkyväksi erityisesti järjestöjen toiminnan ja hankkeiden kautta. Koska läheiset ovat asiakasryhmänä ja tarpeineen hyvin moninainen joukko, he eivät ole profiloituneet minkään palvelutarjoajan asiakkaiksi. Heitä ei nähdä omana tukea tarvitsevana asiakasryhmänään ja he jäävät usein syrjään palvelu- ja seuraamusjärjestelmän keskittyessä rikoksenteikijään. Läheiset tarvitsevat kuitenkin tukea vankeuden eri vaiheissa, erityisesti siirtymävaiheissa siviilin ja vankilan välillä. (Pöyhönen, Tuomainen & Purhonen 2009a, 9.)

Vuosien 2006 – 2009 aikana toimineen Jyväällä -projektin osahankkeessa kartoitettiin vankien ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden (ent. Kriminaalihuoltolaitoksen asiakkaiden) lähiverkostojen tuen ja palveluohjauksen tarvetta. Hankkeessa tehdyssä asiakastyössä ilmenneinä merkittävimpinä tarpeina olivat puhumisen ja kuulluksi tuleminen tarve, oikean tiedon saanti sekä läheisten kokemien tunteiden käsittely. Palvelu- ja seuraamusjärjestelmän keskittyessä rikoksenteikijään, jäävät läheiset usein vaille asianmukaista ja riittävää tietoa. Myös läheinen toimii usein rikoksenteikijän

henkisenä tukena ja jää itse vaille tukea (Pöyhönen, Tuomainen & Purhonen 2009b, 19.) Vankeusrangaistuksen aikana saattaa korostua arkisesta elämästä selviäminen, esimerkiksi lastenhoitoavun tarve sekä kotiin jääneen puolison hyvinvoinnista ja jaksamisesta huolehtiminen. Rikoksesta tuomitun palatessa kotiin seuraamuksen suorittamisen jälkeen, saattaa yhteisen elämän järjestyminen lisätä jälleen uudenlaista tuen tarvetta. Osahankkeen läheisten kanssa tehdyssä asiakastyössä nousi esille myös häpeän ja syyllisyyden tunteet; läheiset kokevat häpeää ja syyllisyyttä rikoksista, joihin he itse eivät ole syyllistyneet. Pahimmillaan häpeä näkyy rikoksenteikijän läheisten elämässä sosiaalisen verkoston kaventumisena. Häpeän ja syyllisyyden tunteet olivat voimakkaampia rikoksenteikijöiden äitien kuin puolisoitten keskuudessa. Myös rikoksenteikijän päihdeongelma oli keskeisessä roolissa läheisasiakkaiden kanssa käydyissä keskusteluissa. Kynnys avun hakemiseen nähtiin korkeana, koska läheisasiakkaiden keskuudessa oli yleistä kokemus, etteivät he ole oikeutettuja apuun ”valittuaan itse osansa”. Kartoituksen perusteella läheiset kaipasivat eniten asiallista kohtelua tuomitsemisen sijaan, keskusteluapua tai edes kuuntelijaa ja että heidät otettaisiin huomioon osana rikoksenteikijän verkostoa. Tärkeäksi koettiin myös mahdollisuus luottamuksellisesti niin sanotusti ”tuulettaa tunteita”, kun sai puhua vapaasti asioista niiden oikeilla nimillä. Keskeistä läheisten auttamisessa on vuorovaikutussuhde. (Pöyhönen ym. 2009a, 5 - 8.)

Jyväskylän –projektissa oli mukana useita rikostaustaisten kanssa työskenteleviä toimijoita. Kaikilla toimijoilla oli kokemusta rikostaustaisten läheisten yhteydenotoista, joko omaan avuntarpeeseensa tai rikoksenteikijään liittyvässä avuntarpeessa. Kaikki toimijat tunnistivat ja tunnustavat läheisten olevan avun ja tuen tarpeessa, mutta keskusteltaessa siitä, kenen tehtävä tukea olisi tarjota, toimijat kokivat, ettei se ole heidän toimintaansa kuuluvaa tai soveltuvaa työtä. Monet hankkeessa mukana olleet läheiset kertoivat yrittäneensä ottaa yhteyttä lukuisiin eri tahoihin, mutta missään ei ollut voitu auttaa. Projektin raportissa kysytäänkin osuvasti, kenelle rikoksenteikijöiden läheistyö kuuluu? (Pöyhönen ym. 2009b, 23.)

Koska läheistyö ei kuulu varsinaisesti kenenkään yhteiskunnallisen palveluntarjoajan vastuulle, ovat vankien läheiset perustaneet itse yhdistyksen Vankien Omaiset VAO ry:n vuonna 2005. Yhdistys on valtakunnallinen, vapaaehtoisista vertaisista koostuva yhdistys, joka järjestää virkistyspäiviä ja -leirejä muita yhteistapaamisia kuten

paikkakuntakohtaisia vertaistukiryhmiä. VAO ry on laatinut myös Päivä kerrallaan-nimisen oppaan rangaistun läheisille. (Vankien omaiset VAO ry.)

3 DIAKONIATYÖ RIKOSTAUSTAISEN TUKENA

Rikostaustaisia tukee ja heidän kanssaan työskentelee usein paljon eri viranomais- ja auttamistahoja, joiden työn lähtökohdat, tavoitteet ja keinotkin vaihtelevat. Diakoniatyö lähestyy rikostaustaisia asiakkaita ja heidän läheisiään kristillisen diakoniatyön arvojen mukaisesti. Lähtökohtana diakoniatyölle on ihmisen arvon tunnustaminen. Kirkon diakoniaa ja yhteiskunnallista työtä on linjattu vuonna 2015 Meidän kirkko – välittävä yhteisö -nimisessä strategiassa. Diakonia- ja yhteiskunnallisen työn missioksi on siinä määritelty lähimmäisenrakkauden, oikeudenmukaisuuden ja ympäristövastuun toteuttaminen. Diakoniatyön arvoiksi on määritelty Pyhän kunnioitus ja Jumalan kuvan näkeminen jokaisessa ihmisessä, lähimmäisistä huolehtimisena ja luomakunnan varjelemisena näkyvä vastuullisuus, erityisesti heikoimmassa asemassa olevien puolustamisena ilmenevä oikeudenmukaisuus sekä totuudellisuus; se että uskomme ja elämme niin kuin opetamme. (Suomen ev.lut. kirkko 2015.)

Strategisiksi suuntaviivoiksi on määritelty muun muassa niiden auttaminen, joiden hätä on suurin. Tämän suunnan mukaisesti toimitaan auttamalla ihmistä löytämään voimavaransa ja toimimalla yhdessä heidän kanssaan elinolosuhteiden parantamiseksi antamalla henkistä, hengellistä, fyysistä, sosiaalista ja taloudellista apua, tukemalla ihmisiä saamaan heille kuuluvat palvelut ja kunnioittamalla erilaisia valintoja ja tulkintoja hyvästä elämästä. Toisena strategisena suuntaviivana on nostettu esille yhdessä tekemisen vahvistaminen, johon pyritään toimimalla yhdessä kirkon jäsenten ja muiden ihmisten kanssa arvojen mukaisesti, vahvistamalla seurakunnassa ja lähiyhteisöissä niitä verkostoja, joissa nähdään toteutuvan osallisuus, lähimmäisenrakkaus ja luottamus sekä opettelemalla elämään yhdessä toisten erilaisuutta arvostaen. (Suomen ev.lut. kirkko 2015.)

3.1 Kriminaalityö evankelis-luterilaisessa kirkossa

Kirkolla on pitkät perinteet vankien parissa tehtävästä työstä. Jo 1500 -luvulta alkaen historiasta löytyy mainintoja vankilasielunhoidosta mm. Mikael Agricolan (1510-1557) kirjoittamassa käsikirjassa on tarkat ohjeet kuolemaan tuomitun kohtaamisesta ja valmistamisesta kuolemaan. Vuonna 1686 voimaan tullut kirkkolaki velvoitti myös papistoa käymään tapaamassa vankeja sekä lohduttamalla heitä Jumalan Sanalla. (Gothóni 2014, 120.) Vankilasielunhoidon virkoja on ollut 1800-luvulta lähtien. Myös kristillisissä järjestöissä ja seurakunnissa on tehty vankilatyötä aina 1800 -luvulta lähtien; näiden tahojen tekemä työ on ollut vankilan sisällä tehtävää työtä laajempi ja kohdistunut vankilasta vapautuneisiin ja rangaistujen perheistä huolehtimiseen. Kristillisellä kriminaalityöllä on myös historiallisesti ja edelleen läheinen yhteys päihdetyöhön. (Suomen ev.lut. kirkko e.)

Vankilapapit ovat valtion palkkaamia ja tämä käytäntö perustuu YK:n ja Euroopan neuvoston sopimuksiin perus- ja ihmisoikeuksista. Suomessa vankilapapit tekevät vahvaa yhteistyötä myös vankien läheisten kanssa. Kaikki tuki, mikä edesauttaa selviytymään elämässä eteenpäin, koetaan tärkeäksi rikostaustaisten kanssa toimiessa. Sielunhoidolliset keskustelut ovat tärkeitä ja uskoontulo koetaan usein tärkeäksi tekijäksi elämäntapamuutokseen. Myös kirkkohetket vankiloiden omissa kirkoissa tai kappeleissa ovat tärkeitä kohtaamispaikkoja ja osallistumispakon poistuttua messu ja ehtoollinen koetaan oikeutena. (Gothóni 2014, 120-123.)

Nykypäivänä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kriminaalityö jaetaan neljäksi pääalueeksi: työ rangaistujen ja heidän omaistensa hyväksi, työ rikosten uhrien ja heidän omaistensa hyväksi, yhteistyö ei-kirkollisten kriminaalityön toimijoiden (julkisen sektorin ja järjestöjen) kanssa ja osallistuminen kriminaalityön perusteita ja toimintaa koskevaan teologiseen, eettiseen, yhteiskunnalliseen ja tieteelliseen keskusteluun ja tutkimukseen. Kirkkohallitus tukee seurakunnissa tehtävää kriminaalityötä rikosten eri osapuolten auttamiseksi, järjestää koulutusta ja osallistuu työalaa palvelemaan valtakunnalliseen ja ekumeeniseen sekä kansainväliseen yhteistyöhön. (Suomen ev.lut. kirkko e.)

Kirkon nelivuotiskertomuksessa Haastettu kirkko on kuvattu nelivuotiskaudella 2008 – 2011 kirkossa tehtyä kriminaalityötä. Sen jälkeisissä nelivuotiskertomuksissa kriminaalityötä ei erityisesti ole käsitelty. Merkittävimmät kriminaalityön toteutusmuodot seurakunnassa olivat henkilökohtaiset sielunhoitokeskustelut vankien tai heidän omaistensa sekä vapautuneiden vankien kanssa. Näitä keskusteluja diakoniatyöntekijät ja papit järjestivät yhteistyössä vankilan kanssa ja seurakunnissa. Rangaistujen parissa tehtävää työtä tehtiin myös vankilan ulkopuolella. Nelivuotiskertomuksessa 2008 – 2011 todettiin erityisesti diakonia- ja nuorisotyöntekijöiden kohdanneen työssään vankilasta vapautuneita ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavia. Jälkihuolto todettiin olevan yksi kirkollisen kriminaalityön keskeisistä osa-alueista. Nelivuotiskertomuksen mukaan kirkolta odotettiin erityisesti tukea vankien perheille, parisuhdeasioihin, päihdeongelmiin sekä asumiseen liittyviin haasteisiin. Tällä kaudella kehitettiin myös Kirkkohallituksen ja Vankien Omaiset ry:n kanssa toimintamuotoja vankien läheisten tukemiseen. (Haastettu kirkko, 209 – 210.)

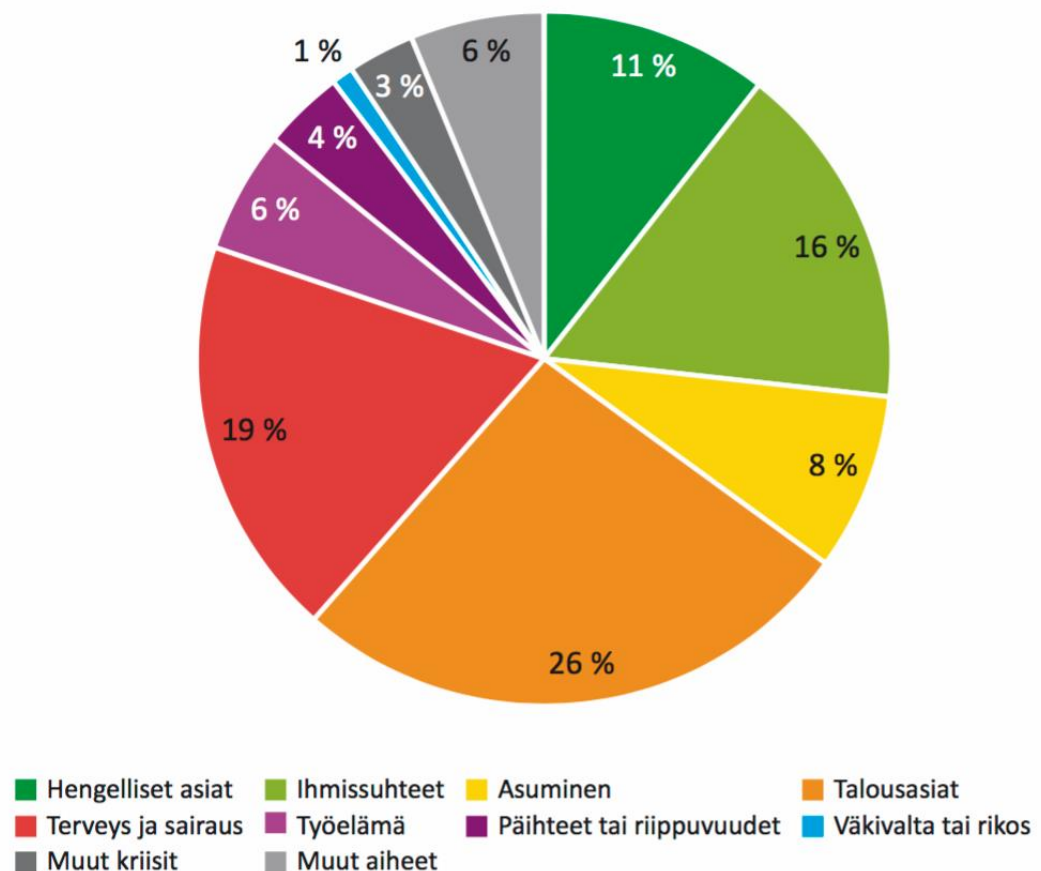
3.2 Kriminaalityö seurakuntien diakoniatyössä

Käytännön kriminaalityöstä merkittävä osa tapahtuu seurakuntien toteuttamassa perustyössä; sielunhoidossa, diakoniassa, perhetyössä sekä nuoriso- ja kasvatustyössä. Seurakunnissa tehdään vahvasti yhteistyötä vankiloiden sekä kunnan, perheiden, viranomaisten ja monien järjestöjen kanssa. Sadat vapaaehtoiset ovat myös tekemässä kriminaalityötä joko yksityisesti tai järjestöjen kautta. (Suomen ev.lut. kirkko e.)

Kriminaalityö luetaan yhdeksi diakoniatyön muodoksi ja sen keskeisiksi työmenetelmiksi määritellään yksilökohtainen työ, ryhmät, vankilavierailut ja tuettu asuminen (Helin ym. 2010, 51). Seurakunnissa diakoniatyön organisointiin ja toteuttamiseen vaikuttaa seurakunnan koko ja talous sekä paikallisen alueen asukkaiden tarpeet. Myös kriminaalityön toteuttaminen on organisoitu eri seurakunnissa eri tavoin. Joissakin seurakuntayhtymissä on erillinen diakoniakeskus, josta käsin palvellaan erityisryhmiä yhdessä paikallisseurakuntien diakonien kanssa. Joissakin seurakunnissa on erityinen kriminaali- ja päihdetyön diakonin virka ja keskiuurissa seurakunnissa kriminaalityöstä vastaaminen voi olla osana jonkun diakoniatyöntekijän tehtäväkuvaa.

Usein pienissä seurakunnissa, joissa on yksi tai muutama diakoniatyöntekijä, kriminaaliryöstöä ei ole erityisesti asetettu kenenkään vastuulle, vaan se toteutuu osana seurakuntadiakoniaa. (Sami Puumala, henkilökohtainen tiedonanto 16.2.2018.)

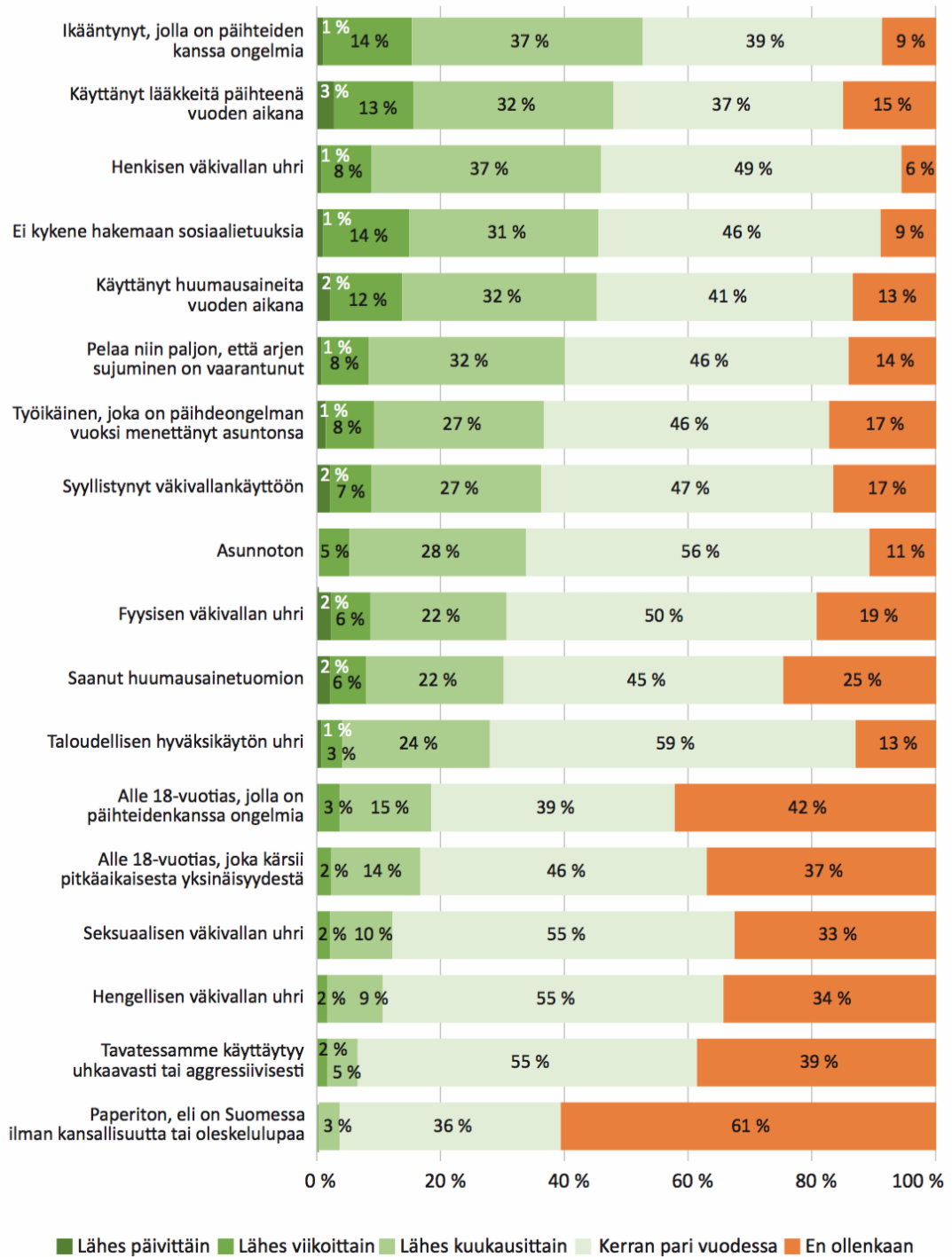
Kirkon nelivuotiskertomus vuosilta 2012 – 2015 kuvaa diakoniatyön asiakaskontaktien aiheiden jakautumista vuonna 2015, joka on esitetty kuviossa 3. Tilaston mukaan yleisimmät asiakaskontaktien aiheet ovat olleet talous, terveys ja sairaus sekä ihmissuhteet. Väkivalta ja rikosasioita oltiin käsitelty prosentissa asiakastapaamisista, joka määrällisesti tarkoittaa reilua 6 800 asiakaskontaktia.

Kuvio 3. Diakonian asiakaskontaktien aiheet vuonna 2015, % asiakaskontakteista Kirkon tilastollisen vuosikirjan mukaan (Salminen 2016, 160)

Asiakaskontakteja vuonna 2015 on ollut kokonaisuudessaan reilu 640 000, ja asiakasmäärä reilu 143 000. Diakoniatyössä yksilökohtaamisten lisäksi järjestetään erilaisia ryhmiä. Vuonna 2015 päihde- ja kriminaaliryöstöryhmiä järjestettiin koko kirkossa 196, ja niihin osallistui yhteensä 2410 henkilöä. (Salminen 2016, 159 – 160; Suomen ev.lut. kirkko d, 88, 91.)

Diakoniabarometri kuvaa laajempien linjausten ja määrällisten kuvaajien sijaan työntekijöiden kokemuksia ja tuntumaa seurakunnassa tehtävästä diakoniatyöstä. Vuonna 2016 kerätyn diakoniabarometrin aineiston on tuottanut reilu viidennes seurakuntien diakoniatyöntekijöistä. (Diakoniabarometri 2016, 7.)

Kuvio 4. Huono-osaisia työssään kohdanneiden diakoniatyöntekijöiden määrä (Diakoniabarometri 2016)

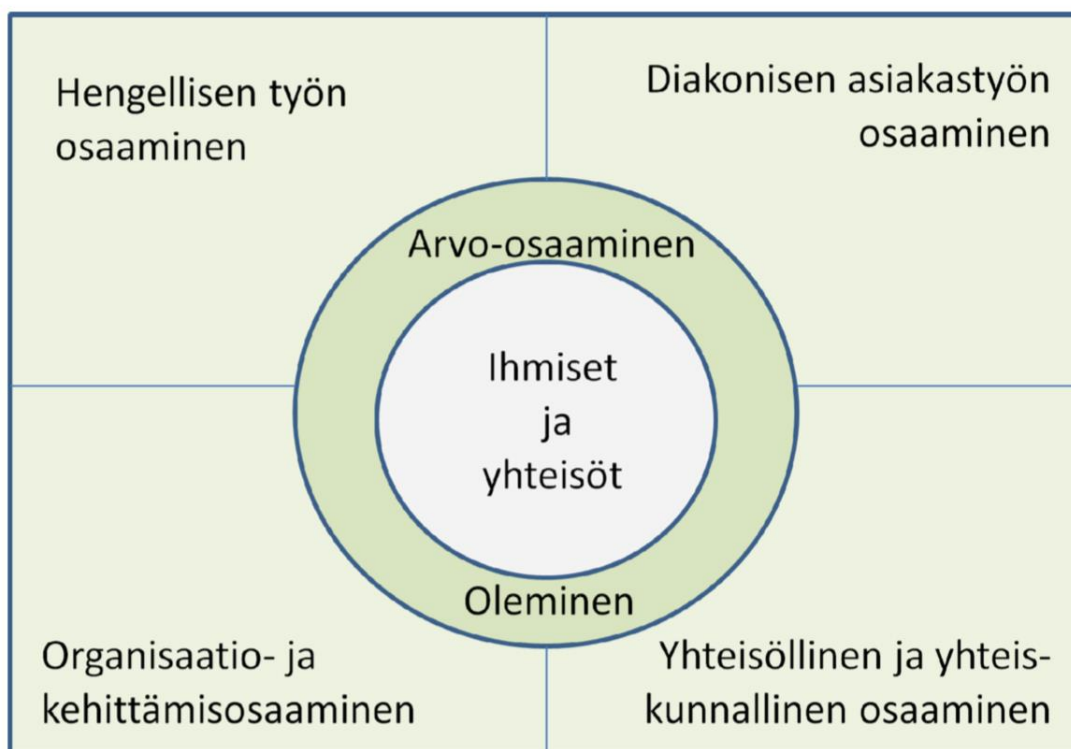
Diakoniabarometrissa 2016 on esitetty määriä siitä, kuinka usein diakoniatyöntekijät ovat kohdanneet eri tavalla huono-osaisia työssään (Kuvio 4). Osalla näistä kohdatuista on jo luokittelun mukaisesti rikostaustaa. Reilu kolmannes diakoniatyöntekijöistä on kohdannut lähes kuukausittain ja reilu 10 prosenttia lähes viikoittain sellaisia asiakkaita, jotka ovat käyttäneet lääkkeitä päihteenä tai käyttäneet huumausaineita vuoden aikana. Reilu neljännes diakoniatyöntekijöistä on kohdannut lähes kuukausittain väkivallan käyttöön syyllistyneitä tai huumausainetuomion saaneita. (Diakoniabarometri 2016, 32.) Kirkon tilastoista ei ole nähtävissä kokonaisuudessaan rikostaustaisten diakonia-asiakkaiden määriä edellä kuvattuja tilastoja tarkemmin. Esimerkiksi asiakaskontaktien aiheita tilastoitaessa usein asiakastapaamisessa nousi esille huolia useilta elämän osa-alueilta (Suomen ev.lut. kirkko d, 80).

Joissakin hiippakunnissa on linjattu alueen seurakunnissa tehtävää päihde- ja kriminaalityötä. Kuopion hiippakunnassa sen sijaan perustettiin vuonna 2006 määräaikainen päihde- ja kriminaalityön työryhmä, jonka tehtävänä oli laatia Kirkkohallituksen edellisenä vuonna laatiman Kirkon päihdetyön strategian perusteella hiippakunnallinen päihde- ja kriminaalityön linjaus, ja innostaa seurakuntia järjestämään koulutusta niin työntekijöille kuin vapaaehtoisillekin. Työryhmä perustaa linjauksensa visioon, jonka mukaan seurakunta on osallisuuden ja vastuun yhteisö, jossa ihminen saa mahdollisuuden kokea olevansa arvokas ja jossa hän saa mahdollisuuden eheytyä siten, ettei hänen tarvitse turvautua päihteisiin eikä tehdä rikoksia. Kriminaalityön osalta sen todetaan toteutuvan sekä vankiloissa että seurakunnissa. Seurakuntien todetaan tekevän yhteistyötä vankiloiden hengellisen työn tekijöiden kanssa muun muassa seuraavilla tavoilla: seurakuntavierailut vankiloissa, vapaaehtoisten vankilälähettiläiden käynnit, vankien tukeminen vapautumisvaiheessa esimerkiksi asunnon hankinnassa sekä perhe- ja päihdetyön muodoissa. Linjauksessa rohkaistaan seurakuntien työntekijöitä kohtaamaan vankeja ja heidän omaisiaan. Seurakunnan kriminaalityön todetaan olevan etsivää työtä ja seurakunnan erityishaasteena on vankilassa olevien ja vapautuvien sekä heidän läheistensä tukeminen. Kriminaali- ja päihdetyön tavoitteiksi linjaus asettaa kuusi tavoitetta ja esittää keinoja niiden saavuttamiseksi. Linjauksen tavoitteena on 1) havahduttaa seurakuntia keskustelemaan päihdeiden käytöstä, varhaisesta puuttumisesta sekä puheeksi ottamisesta, 2) tarjota päihdetyön koulutusta seurakunnille huomioon ottaen hengellinen ulottuvuus ja spiritualiteetti, 3) koordinoita ja tukea seurakunnista tulevia

ajatuksia ja ideoita päihdestrategian jalkauttamiseksi, 4) tukea vankilasielunhoitajia ja kehittää vankilasielunhoidon asemaa, 5) rohkaista seurakuntia tekemään kriminaalityötä alueellisesti ja 6) kehittää päihde- ja kriminaalityöhön liittyvää tiedotusta. Näihin tavoitteisiin pyritään järjestämällä koulutusta, lisäämällä aihetta käsittelevää tiedotusta ja toimimaan yhteistyössä muiden tahojen kanssa. (Kuopion hiippakunta 2006.) Lapuan hiippakunnassa, johon Jyväskylä kuuluu, ei tällaista linjausta ole tehty.

3.4 Diakoniatyöntekijän osaaminen

Kirkon diakoniatyössä tarvittava osaaminen on jäsenelty Diakonian viranhaltijan ydinosaaminen -kuvauksessa (2010). Ydinosaamisalueet koostuvat hengellisen työn osaamisesta, diakonisen asiakastyön osaamisesta, organisaatio- ja kehittämisosaamisesta sekä yhteisöllisestä ja yhteiskunnallisesta osaamisesta. Osaamisen keskiössä ovat ne ihmiset ja yhteisöt, keiden kanssa ja keitä varten diakoniatyötä tehdään ja joita kohdataan diakoniatyön arvojen mukaisesti. (Kuvio 5.) Työ on monipuolista ja vaativaa ja se sisältää eri tasoilla toimimista; yksilöllisen ihmisen tarpeiden tunnistamisesta, syvällisistä hengellisen identiteetin ja kasvun kysymyksistä aina yhteiskunnalliseen ja rakenteelliseen vaikuttamiseen. Seuraavassa ydinosaamisalueita tarkastellaan tarkemmin kyseiseen kuvaukseen perustuen.

Kuvio 5. Kirkon diakoniatyön ydinosaamisalueet (Suomen ev.lut. kirkko a, Diakonian viranhaltijan ydinosaaminen 2010)

Diakoniatyön hengellisen työn osaaminen on monitahoista. Siihen sisältyy kristillisen uskon sisällön tunteminen ja tulkinta, kirkon perusteosten tunteminen ja käyttö sekä jumalanpalvelus- ja rukouselämän, kuin myös musiikin merkityksen, tunnustaminen. Työntekijän on kunnioitettava ihmisarvoa kristilliseen ihmiskäsitykseen ja lähimmäisenrakkauteen perustuen sekä puolustettava ihmisten itsemääräämisoikeutta. Ihmisten ja yhteisöjen ollessa osaamisen keskiössä, myös ihmisten hengellisten ja sielunhoidollisten tarpeiden tunnistaminen sekä kasvatuksellinen työote ovat olennainen osa diakoniatyön osaamista. Hengellisen työn osaamisalueeseen kuuluu niin ikään oman työn ja motiivien eettinen arviointi kristillisen uskon näkökulmasta sekä oman kirkon työntekijän ja kristityn identiteetin hoitaminen. (Suomen ev.lut. kirkko b.)

Diakonisen asiakastyön osaamisen ytimessä on yksilöiden ja eri ryhmien elämäntilanteiden ja voimavarojen tunnistaminen, ja elinolosuhteiden parantamiseksi toimiminen erilaisia yksilö-, ryhmä- ja yhteisötyön taitoja ja menetelmiä käyttämällä. Osaamiseen kuuluu myös diakoniatyön eettisten normien ja ammattikäytäntöjen

tunteminen ja niihin sitoutuminen sekä keskeisen diakoniatyötä koskevan lainsäädännön tunteminen ja soveltaminen. (Suomen ev.lut. kirkko b.)

Muuttuvassa, yhä vaativammassa ja monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa, on yhä tärkeämpää suunnata työtä sinne, missä ihmiset ovat. Yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen osaamiseen kuuluu kyky toimia moniammatillisissa verkostostoissa ja pitää siellä esillä diakoniatyön arvoja, yhteisöllisyyden ja osallisuuden merkitystä sekä puolustaa oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa. Myös vapaaehtoistyön sekä viestintä- ja mediaosaamisen tarve tulee edelleen vahvistumaan. (Suomen ev.lut. kirkko b.)

Diakoniatyöntekijä on osa kirkon työyhteisöä, jolloin organisaatio- ja kehittämisosaaminen kuuluu olennaisena osana työntekijän osaamiseen. Työntekijän on tunnettava työnantajansa, kirkon perustehtävä ja tavoitteet sekä sitouduttava toiminnan ja talouden yhteiseen suunnitteluun ja arviointiin. Työtä on kehitettävä, suunniteltava ja mukautettava toimintaympäristön mukaan vastaamaan ihmisten tarpeita. Työntekijän osaamiseen kuuluu kyky ylläpitää ammatillista osaamista, säilyttää avoimuus persoonalliselle kasvulle ja suhtautua työhön tutkivalla, kehittäväällä ja arvioivalla työotteella. (Suomen ev.lut. kirkko b.)

Diakoniatyöntekijä toimii yhteiskunnassa kirkon työntekijänä, edustaen ja edistäen kristillisiä arvoja ja lähimmäisenrakkautta. Osaamisen ytimeen kuuluu kyky olla läsnä ja kohdata niin yksilöitä, ryhmiä kuin yhteisöjäkin. (Suomen ev.lut. kirkko b.) Rikostaustaisten ja heidän läheistensä kohtaaminen voi olla vaativaa, laaja-alaista diakoniatyön osaamista edellyttämää työtä. Erityisesti työssä painottuu yhteiskunnallisen osaamisen lisäksi diakonisen asiakastyön osaaminen. (Suomen ev.lut. kirkko b.)

3.4.1 Sielunhoidollinen kohtaaminen

Diakoniatyössä ihminen pyritään kohtaamaan sielunhoidollisella tavalla. Sielunhoidollinen kohtaaminen on autettavan kohtaamista ammatillisella rakkaudella ja asettumista vuorovaikutussuhteeseen hänen kanssaan. Hakalan (2002, 237) mukaan

sielunhoitoa ei yleensä rajata koskemaan vain hengellisiä asioita, vaan sielunhoidon tavoitteena on tukea ihmistä erilaisissa arkipäiväisissä huolissa, mutta siinä voidaan käsitellä myös syvempiä persoonaan, ihmissuhteisiin sekä moraalisiin ja hengellisiin kysymyksiin liittyviä asioita. Vaikka sielunhoidolliset keskustelut voivat olla syvien asioiden käsittelyä, myös pelkkä juttelu ja seuranpitokin voi asiakkaan näkökulmasta olla syvästi sielunhoidollista. Diakoniatyöntekijän ja asiakkaan välinen, arkisten asioiden hoitoon tai jutusteluun liittyvä kohtaaminen voi parhaimmillaan toimia hyvinkin terapeutuksena auttaen asiakasta tarkastelemaan elämäänsä uusista näkökulmista. Tämä edellyttää muun muassa luottamuksellisen suhteen luomista, kiinnostuksen osoittamista sekä kiireetöntä läsnäoloa.

Arkisten asioiden, kuten taloudellisen auttamisen, yhteydessä ei syvempää kohtaamista välttämättä synny. Kuitenkin kiireetön kohtaaminen voi mahdollistaa lyhyessäkin ajassa asiakkaalle kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemuksen. Yksinkertaisimmillaan kysymällä, mitä asiakkaan elämään muuten kuuluu, voi olla suuri merkitys asiakkaalle. Vaikka asiakkaan taloudellisia tai psyykkisiä ongelmia ei pystytäkään välttämättä poistamaan tai edes lievittämään, on työntekijän läsnäolo ja kiinnostus jo osoitus arvostuksesta ja sinällään voi lievittää asiakkaan henkistä taakkaa. (Hakala 2002, 242 - 243.)

Jokaisella lähestymistavalla on kuitenkin omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Kaikki menetelmät voidaan kokea manipuloivina tai epärehellisinä, jos sielunhoitaja kohtaa apua hakevan ihmisen objektina, epäempeattisesti ja vääränlaisella itsevarmuudella. Persoonallisen ja ammatillisen osaamisen joustava hyödyntäminen tukee menetelmien luontevaa käyttöä, auttamisprosessia ja työntekijän jaksamista. (Gothóni 2014, 43-46.) Persoonallisen ammatillisuuden voisi kiteyttää näin: ammattitaito on tiedon ja taidon tiiliä, mitkä muurataan persoonallisuuden laastilla kestäväksi perustaksi ammattitaitoiseen kohtamiseen asiakastyössä.

Ammatillisena suhtautumisena käsitetään usein tunteeton ja viileä, asiakeskeinen asioiden hoito. Ihmissuhdetyössä, kuten sielunhoitotyössäkin, ammatillisuus on kuitenkin empatian ja erillisyyden samanaikaista käyttöä, ei jatkuvaa etäisyyttä tai omien tunteiden poissulkemista. Joskus haastavat asiakastilanteet herättävät sielunhoitajassa itsessäänkin tunteita. Erityisesti negatiivisiksi tai jollakin tavalla

uhkaaviksi koettuja tunteita ei haluta tuntea tai niiden olemassaoloa myöntää. Tunteiden poissulkeminen saattaa kuitenkin pitkällä aikavälillä johtaa työntekijän persoonallisuuden typistämiseen ja jäykistämiseen. Jos sielunhoitaja on sinut omien tunteittensa kanssa, tunnistaen ne, hän viestittää, että apua hakevalla ihmisellä on lupa ilmaista itseään ja kaikkia tunteitaan. (Gothóni 2014, 45-46.) Tämä mahdollistaa asiakkaan kohdatuksi tulemisen ja sellaisen vuorovaikutuksen, joka on tärkeää luottamuksellisen ja tuloksellisen asiakassuhteen luomiseksi.

Sielunhoidollinen kohtaaminen voidaan nähdä myös yhteisöllisenä olemisena, osana seurakunnan perusolemusta. Seurakunta voi parhaimmillaan tarjota ihmiselle yhteisön, johon kuulua ja suhteita, joihin liittyä. Sielunhoidollisuus toteutuu keskinäisessä, ehkä vertaistenkin kohtaamisessa, jossa tullaan kuulluksi, autetuksi ja kannetuksi. Erilaiset diakoniatyön vertaisryhmät voivat toimia sielunhoidollisen kohtaamisen paikkoina, samoin kun koko seurakunnan yhteiset messut ja avoimet olohuoneet. (Hakala 2002, 261.)

3.4.2 Diakoninen päihdetyö

Aina rikostaustaisten tukemisessa keskiössä ei ole rikollinen käyttäytyminen, vaan siihen vaikuttavat muut elämänalueet. Rikostaustaisten tukemiseen tähtäävässä diakoniatyössä päihdetyön osuus on merkittävä, koska jonkinasteisesta päihdeongelmasta kärsii 80 – 90% vangeista (Jääskeläinen 2002, 209).

Diakonisessa päihdetyössä on teologinen viitekehys. Tätä julistuksen, palvelun ja yhteyden kokonaisuutta on toteutettu monin eri tavoin kristillisyyteen perustuvassa päihdehuollossa. Diakonisessa päihdetyössä pyritään diakoniatyön arvojen mukaisesti vastaamaan tältä osin huono-osaisimpien avun tarpeisiin pyrkimällä raittiin elämäntavan edistämiseen, Jumalan armon ja anteeksiantamuksen mahdollisuuksien esillä pitämiseen päihderiippuvuudesta irtaantumiseksi sekä tarpeellisten kuntoutus- ja hoitojatkumoiden järjestämiseen. Käytännön päihdetyössä painottuvat ennaltaehkäisevä työ ja kristillisen näkemyksen ja elämäntavan mukaisen päihdekäytölle ”vaihtoehtoisen elämäntavan” tarjoaminen. Perusseurakuntadiakoniassa päihdetyötä tehdään pääosin yksilö- ja

ryhmätoimintana. Joskus se saattaa myös sisältää asianajajana toimimista asiakkaan perusoikeuksien toteutumiseksi. (Jääskeläinen 2002, 212 – 213.)

Lappalainen (2005) on haastatellut tutkimuksessaan kristillisessä päihdekuntoutuksessa olevia asiakkaita. Tutkimuksen mukaan kristillinen sanoma ja muutoksen kokeminen ovat tiiviissä vuorovaikutuksessa keskenään. Haastatellut ovat kokeneet päihderiippuvuudesta toipumisen ja elämäntavan muuttamisen ylivoimaiseksi ilman apua ja kristinuskon sanoma on koettu merkityksellisenä päihteistä irti pääsemisen prosessissa. He ovat kuvanneet kristillisen sanoman tuovan uuden mahdollisuuden elämään. (Lappalainen 2005, 18, 34-36, 44-45.)

Päihderiippuvuudesta irtaantuminen ei onnistu vain vanhan hylkäämisellä, vaan tilalle on saatava myös uutta, kuten uusi sosiaalinen verkosto. Päihteiden käyttämisen lopettaminen vaatii siis myös uuden sosiaalisen viitekehyksen rakentamista sellaiseen sosiaaliseen kanssakäymiseen, mikä ei perustu päihteiden käyttämiseen. (Lappalainen 2005, 16-17.) Seurakuntayhteisöllä voi olla suuri merkitys uuden verkoston rakentamisessa. Riippuen kunkin seurakunnan järjestämästä toiminnasta, voi se parhaimmillaan tarjota päihderiippuvaiselle vaihtoehtoja päihteetöntä toimintaa ja uudenlaisia, päihteettömään elämäntapaan linkittyviä kontakteja.

3.4.3 Ammatilliset haasteet kriminaalituossa

Rikostaustaisten kohtaaminen ei lähtökohtaisesti poikkea muusta asiakastyössä tapahtuvasta kohtaamisesta. Rikostaustan omaavilla asiakkailla on kuitenkin usein muuta väestöä enemmän haasteita impulssikontrollissa ja ongelmanratkaisutaidoissa sekä lyhytjännitteisyyttä, joka saattaa vaikuttaa asiakastilanteen sujuvuuteen. Rikollisessa ja päihdekulttuurissa elävien asiakkaiden suhtautuminen yhteiskuntaan, sekä elämään yleensä, saattaa haastaa työntekijän arvomaailmaa ja suhtautumista normista poikkeavaan käyttäytymiseen. Normista poikkeavien kulttuurien toimintamallien ja seuraamusjärjestelmän vieraus saattaa herättää työntekijässä paljon kysymyksiä.

Sundell (2014) kuvailee kirjassaan Työkaverina pelko, asiakastyön haastavuutta. Suurin osa asiakastyöstä koostuu tavallisista kohtaamistilanteista, jotka sujuvat normaalisti ilman normaalista poikkeavia ongelmia. Ammatillisen vuorovaikutuksen myötä asiakastapaamiset sujuvat hyvin ja asiakas kokee, että häntä kuunnellaan, hänen asiansa otetaan tosissaan ja häntä kunnioitetaan. Hyvät vuorovaikutustaidot ja sosiaalinen lukutaito ovat tehokkaimpia keinoja ehkäistä haastavien asiakastapaamisten kärjistymistä. Usein asiakkaan odotukset saamaansa palvelua kohtaan eivät kuitenkaan täyty, päätökset ovat kielteisiä tai tarvittua apua ei saada riittävän nopeasti asiakkaan toiveisiin nähden. Erityisesti näissä tilanteissa vuorovaikutustaitojen hallinta korostuu. Jos tilanne kuitenkin kärjistyy, tarvitaan hyvien vuorovaikutustaitojen lisäksi valmiudet uhkaavien tilanteiden rauhoittamiseen. (Sundell. 2014, 54 - 55.)

Sundell (2014) nostaa vielä esille asiakastyötä tekevän hyviä ominaisuuksia, jotka vaikuttavat vuorovaikutustaitoihin. Keskeisimpiä ominaisuuksia ovat kärsivällisyys, empaattisuus, tunneäly, tilannetaju, itseluottamus ja itsetuntemus. Olennaista on myös, etteivät negatiivinen asenne ja ennakkoluulot näy vuorovaikutustilanteessa. Ihminen tulee kohdata asiakastyössä objektiivisesti ja pitää toimia ammatillisesti, tilanteen vaatimalla tavalla. (Sundell. 2014, 63.) Vaikka rikostaustan omaavan asiakkaan arvot ja valinnat ovat vastoin työntekijän omia arvoja, suhtautuminen on silti säilytettävä arvostavana ja kunnioittavana.

Työntekijä voi kokea myös monenlaisia tunteita eri tavoin haastavien asiakkaiden kanssa työskennellessään. Auttajan rooliin kuuluu aina vastuu johdatella asiakastilanteita ammatillisesti omista tunteista huolimatta. Vallan ja vastuun tiedostaminen on välttämätön edellytys ammatilliselle työskentelylle. Auttamissuhteessa asiakkaalla on säilytettävä aktiivisen toimijan rooli, joka myös auttaa häntä sitoutumaan asiakassuhteeseen. Ammatillisesti ja eettisesti hyvää vallankäyttöä on sellainen yhteisesti sovittu toiminta, joka tähtää asiakkaan edun mukaiseen muutokseen. Auttamistyön tavoitteena on myös autettavan riippumattomuus ja oman elämän hallinnan vahvistaminen. Tuen määrää voi vähitellen vähentää ja asiakas pystyy ottamaan vastuuta elämästään. (Saarelainen, Stengård & Vuori-Kemilä 2001, 64-71.)

Sosiaalisten suhteiden epäluotettavuus ja päihdekulttuuriin kuuluva oman edun tavoittelu saattavat aiheuttaa positiivisten tunteiden tyhjiön ja usein myös toisen ihmisen

hyväksyvä kosketus on harvinaista. Aito kohtaaminen, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen sekä autetuksi tuleminen tunne saattavat olla asiakkaasta hämmentävää, mutta voivat myös herättää ihastuksen ja rakastumisen tunteita. Asiallinen käyttäytyminen on edellytys toimivalle asiakassuhteelle ja tarvittaessa asiakkaan käyttäytymisen rajaaminen on työntekijän tehtävä. Joskus varsin tiiviissä yhteistyössä ja intensiivisessä asiakassuhteessa voi auttajakin ihastua autettavaan. Ammatilliseen osaamiseen kuuluu ymmärrys ja taito rajata tämänkaltaiset tunteet pois asiakassuhteesta. Yleisin tunne on kuitenkin pelko, sillä väkivaltatilanteet voivat olla mahdollisia. Asiakkaat saattavat olla sekakäyttäjiä, jolloin heidän käytöksensä voi olla arvaamatonta. Myös itsemurhayritykset ja -uhkaukset ovat raskaita käsitellä. (Lappalainen-Lehto, Romu, Taskinen 2008, 242-245.)

Arvoristiriitojen ja erilaisten tunteiden käsittelytaidot ovat tärkeä osa ammatillista osaamista ja ammatissa kehittymistä. Työntekijän tunnistaessaan itsessään erilaisia tilanteiden, kohtaamisten ja tarinoiden herättämiä voimakkaita tunteita, voivat ne parhaimmillaan toimia lähtökohtina oman itsen tuntemisen ja lisääntymisen tarpeesta. (Isokorpi & Viitanen 2001, 114-115.) Usein voimakkaat tunnereaktiot voivat myös vääristää tilanteessa työntekijän kykyä arvioida asiakkaan tarpeita tai säilyttää kunnioittava suhtautuminen asiakkaaseen ja asiakkaan itsemääräämisoikeuteen. Myös tästä syystä tunnetaitojen kehittäminen on tärkeä osa ammatillista kasvua.

Seurakunnan työntekijöiden on oman jaksamisen kannalta tärkeää myös kiinnittää huomiota omaan henkiseen jaksamiseen. Auttava asiakastyö ja erityisesti kriisien kohtaaminen voi olla henkisesti erittäin kuormittavaa. Auttamistyössä työntekijä toimii tunnesäiliönä, jolloin hänen tehtävänsä on ottaa vastaan avun tarvitsijan ahdistusta, tuskaa ja kärsimystä. Työntekijän vastaanottava, hyväksyvä ja erilaiset tunteet salliva suhtautuminen mahdollistavat asiakkaalle ymmärretyksi ja kuulluksi tuleminen kokemuksen ilman, että työntekijällä itsellään olisi välttämättä vastaavia kokemuksia. Tärkeää työntekijän työssäjaksamiselle on mahdollisuus purkaa asiakastilanteesta syntyneitä tunnekuormaa esimerkiksi työparityöskentelyssä tai työyhteisössä. Työnohjauksen mahdollisuus on tärkeä ihmissuhdetyöntekijälle. Työn ja vapaa-ajan erottelu sekä oman elämän sisällön sopiva tasapaino ovat myös hyvä apu jaksamiseen ja työkyvyn ylläpitämiseen. (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 245-246.)

Kuhanen ym. (2014) mukaan ”mielenterveyttä voisi kuvata yksilön henkisenä vastustuskykynä ja hyvinvoinnin tilana”. Se, miten ihminen huolehtii itsestään omilla valinnoillaan ja asenteillaan, vaikuttaa suoraan hänen mielenterveyteensä ja hyvinvointiinsa. Mielenterveys on psyykkisiä toimintoja ylläpitävä voimavara ja resurssi. Me käytämme ja keräämme sitä kaiken aikaa ja sen avulla ohjaamme elämäämme. (Kuhanen ym. toim. 2014, 19.)

Asiakastyötä tehdessä on myös työturvallisuus otettava huomioon. Työturvallisuuslaki (L738/2002) velvoittaa sekä työnantajaa että työntekijää noudattamaan annettuja ohjeita ja määräyksiä. Työnantaja on velvollinen huolehtimaan työntekijän turvallisuudesta fyysisesti ja henkisesti. Työntekijän velvollisuus on noudattaa ohjeita, kehittää työtapojaan turvallisemmiksi, tuoda esille työturvallisuutta vaarantavat ongelmakohdat sekä huolehdittava siitä, ettei myöskään itse häiritse toisten työturvallisuutta. Työturvallisuuslaki velvoittaa ennaltaehkäisemään vaaratilanteita ja kouluttamaan työntekijöitä riittävästi. Väkivallan riskin ollessa mahdollinen, työnantajan ja työntekijän pitää yhteistyöllä yrittää minimoida riskitilanteet hyvällä suunnittelulla ja hyvillä toimintamalleilla. (L738/2002.)

3.5 Kriminaaliryöstön osaamista tukeva koulutus

Kriminaaliryöstön osaamista tukevaa koulutusta tarjotaan sekä kirkon että yhteistyötahojen toimesta. Kirkkohallitus tukee seurakuntien tekemää kriminaaliryöstötä järjestämällä kriminaaliryöstön erityiskoulutusta. Kriminaaliryöstön erityiskoulutus on 40 op laajuinen kokonaisuus ja se on suunnattu kriminaaliryöstötä tekeville työntekijöille. Koulutuskokonaisuuteen on yhdistetty myös kirkon päihdetyön erityiskoulutus työalojen läheisyyden ja limittäisyyden vuoksi. Koulutus soveltuu myös muille kirkon työntekijöille, jotka haluavat kehittää valmiuksiaan kohdata ja auttaa päihde- ja rikostaustaisia ihmisiä. Lisäksi kirkkohallitus järjestää parin vuoden välein neuvottelupäiviä, jotka on suunnattu kriminaali- ja päihdetyötä tekeville työntekijöille. Valtakunnallisten yhteiskristillisten vankilalähetyspäivien yhteydessä on usein myös kaikille avoin erillinen vankilatyön koulutusseminaari. (Suomen ev.lut. kirkko a.)

Kirkon työntekijöillä on mahdollisuus myös osallistua Diakonia-ammattikorkeakoulun tarjoamiin opintokokonaisuuksiin, kuten kriminaalityö (5op), kriisityö (5op) ja lähisuhteiden väkivallan tunnistaminen ja osapuolten auttaminen (5op). Kirkkohallitus järjestää vankila- ja kriminaalityön vapaaehtoistyön koulutusta kristillisten yhteisöjen kanssa yhteistyössä kirkkokuntaakohtaisesti. Tämän koulutuksen laajuus on myös 5 op. (Suomen ev.lut. kirkko f.) Kirkon tarjoamien koulutusten lisäksi aiheeseen liittyvää koulutusta järjestävät kriminaalityötä tekevät järjestöt ja muut tahot, kuten Kriminaalihuollon tukisäätiö.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuskysymyksissämme tarkastelemme sitä, millaista kokemusta diakoniatyöntekijöillä on kriminaalityöstä, mikä heidän käsityksensä kriminaalityön asiakkaiden tuen tarpeesta sekä seurakunnan ja diakoniatyön roolista tuen antajana. Lisäksi tarkastelemme kriminaalityössä tehtävää yhteistyötä niin seurakunnan työalojen välillä kuin yhteistyötahojenkin kanssa sekä diakoniatyöntekijöiden näkemystä kriminaalityössä vaadittavasta osaamisesta sekä arviota omasta kriminaalityön osaamisestaan. Saatujen vastausten perusteella pohdimme sitä, miten rikostaustaisten asiakkaiden kanssa tehtävässä työssä toteutuvat diakonisen asiakastyön periaatteet sekä sitä, tulevatko rikostaustaiset asiakkaat ja heidän läheisensä autetuksi diakoniatyössä.

Diakoniatyön osa-alueena kriminaalityö on usein kohdennettu tietyille työntekijöille työn ollessa marginaalista suhteessa diakoniatyön koko työalaaan. Tutkimuksemme kohdistuu diakoniatyöntekijöihin, joiden työnkuvaan kriminaalityötä ei ole erityisesti kirjattu. Tutkimuskysymyksillämme pyrimme kartoittamaan heidän näkemyksiään ja kokemuksiaan. Rikostaustaisten asiakkaiden tarpeet ovat tutkimusten mukaan moninaiset ja oletuksemme mukaan diakoniatyöntekijä ei yksin pysty vastaamaan näihin tarpeisiin, vaan tarvitsee muidenkin työalojen osaamista ja palveluja. Kysymällä diakoniatyöntekijöiden näkemystä yleisesti kriminaalityössä vaadittavasta osaamisesta sekä tiedustelemalla heidän arviotaan omasta osaamisestaan, pystymme kartoittamaan koulutustarpeita työnantajan käyttöön.

Valitsimme kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän, koska halusimme tarkastella koko diakoniatyöntekijöiden joukkoa ja kerätä määrällistä tietoa rikostaustaisten ja heidän läheistensä kanssa tehdystä työstä. Määrällisen tutkimusmetodin keinoin saimme tietoa kohdejoukosta ja pystyimme tarkastelemaan tutkimuskysymysten kannalta tärkeitä syy- ja seuraussuhteita ja tekemään tarvittavaa vertailua tilastollisilla analyysimenetelmillä (Jyväskylän yliopisto Koppa).

4.1 Kohderyhmä

Tutkimus toteutettiin Jyväskylän seurakunnassa, joka lähes sadalla tuhannella jäsenellään on Suomen suurin seurakunta. Jyväskylän seurakunta on jaettu yhdeksään alue seurakuntaan, jotka ovat toiminnallisesti itsenäisiä seurakuntia. Alue seurakunnassa on vähintään yksi diakoniatyöntekijä. Alue seurakuntien toimintaa tukevat yhteisen seurakuntapalvelun toiminnot. (Jyväskylän seurakunta.)

Kriminaali- ja päihdetyö on ollut kesään 2017 saakka erityisdiakonin tehtävänä. Työalaa vastuullaan hoitaneen diakonin eläköidyttyä virkaa ei ole heti täytetty, vaan viran täytön jatkamista on haluttu seurakunnassa pohtia hieman tarkemmin. Tällä hetkellä työalaa ei ole määrätty kenenkään diakonin tai muun kirkon viranhaltijan vastuulle. (Heini Lekander, henkilökohtainen tiedonanto 7.2.2018.)

Tutkimuksemme kohderyhmänä oli Jyväskylän seurakunnan 25 diakoniatyöntekijää. Diakoniatyöntekijöinä toimii koulutukseltaan sekä diakoneja että diakonissoja. Alue seurakunnissa diakoninen työ on muotoutunut alueen ominaistarpeiden mukaan. Pohdimme tutkimuksemme kohderyhmää pitkään. Alun perin kohderyhmänämme oli diakoniatyöntekijöiden lisäksi pappeja, joiden vastuualueena on diakonia. Pohdinnassa oli myös kohderyhmän laajentaminen tarkastelemaan kaikkia pappeja. Pappien ja diakoniatyöntekijöiden näkemyserojen tarkastelu olisi ollut mielenkiintoista, mutta tutkimuksemme rajaamisen sekä oman koulutussuuntauksemme perusteella päädyimme rajaamaan kohderyhmän vain diakoniatyöntekijöihin.

4.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Opinnäytetyömme on kvantitatiivinen, mutta koska kohderyhmämme perustuu harkintaan ja on määrällisesti pieni, emme pyri tekemään tuloksista laajemmalle yleistettäviä päätelmiä (Valli 2015, 31). Aineiston keruun ja analysoinnin tarkoituksena on pikemminkin kartoittaa kohdetta sekä kerätä siitä informaatiota.

Kyselylomakkeen laadimme Webropol -ohjelmistolla. Kysely laadittiin vastaamaan opinnäytetyön tutkimusongelmiin ja se pyrittiin rakentamaan loogisiin, asian eri

näkökulmia tarkasteleviin, teemallisiin kokonaisuuksiin. Ennen kyselyn lähettämistä kohderyhmälle, valitut kohderyhmää edustavat vastaajat koevastasivat kyselyyn ja kysymysten muotoa tarkennettiin saatujen vastausten perusteella. Kyselyssä vastaajan taustatietoina kartoittavina kysymyksinä käytimme vastaajan sukupuolta, diakoniatyössäolovuosia, ammattinimikettä ja koulutusta sekä sitä, onko vastaajalla kokemusta rikostaustaisten ja heidän läheistensä kanssa tehtävästä työstä ja missä määrin kokemusta on. Lisäksi tiedustelimme kriminaalityössä hyödynnettävää mahdollista erityiskoulutusta ja työkokemusta. Taustatiedot kerättiin suljetuilla vaihtoehtokysymyksillä ja tarkentavaa tietoa avoimella lisäkysymyksellä. (Valli 2015, 106.)

Osaan kysymyksistä asetettiin valmiit vaihtoehdot ja valintaa tarkentava avoin vastauskenttä. Lisäksi kysymyksissä oli monivaihtoehtokysymyksiä. Kohtaamisten herättämiä tunteita tai koetun tuen määrää kartoitettiin kokemuksen intensiteettiä kuvaavalla kolmiportaisella järjestysasteikolla. Järjestysasteikossa otettiin huomioon myös vastaajat, joilla ei ole mielipidettä tai kokemusta kysyttävästä asiasta. Vastaajien näkemyksiä kartoitettiin lisäksi täysin avoimilla kysymyksillä, joissa vastaaja sai vapaasti tuoda esille omia mielipiteitään ja näkemyksiään. (Valli 2015, 57, 70-71.)

Aikaa kyselyyn vastaamiseen oli kaksi viikkoa. Saimme työelämän yhteishenkilöltämme kohderyhmään kuuluvien työntekijöiden sähköpostiosoitteet, joihin lähetimme linkin kyselyyn sekä saatekirjeen. Työelämäyhdyshenkilömme oli myös ennen kyselylinkin lähettämistä informoinut kohderyhmään kuuluvia työntekijöitä tulevasta kyselystä ja motivoinut heitä vastaamaan. Koska käytössämme olivat sähköpostiosoitteet, pystyimme seuraamaan kyselyyn vastaamista ja vastausten viipyessä lähetimme vastaamiseen liittyen muistutussähköpostin. (Valli & Aaltola 2015, 111.)

4.3 Aineiston analysointi

Aineistoa tarkasteltiin ensin sellaisenaan. Tulosten raportoinnissa käytettiin apuna Webropol -työkalun raportointiominaisuuksia. Vastauksista laadittiin frekvenssijakaumat ja tuloksia havainnollistettiin kuvioin ja taulukoin. Tuloksia

vertailtiin lisäksi vastaajien sukupuolen, diakoniatyössä olleen työkokemuksen pituuden ja koulutustaustan perusteella. Aineiston varsinainen analysointi rajattiin kuitenkin työkokemuksen ja koulutustaustan merkityksen tarkasteluun, koska ensivaiheen tarkastelun perusteella sukupuolella ei näyttänyt olevan erityistä merkitystä tulosten kannalta. Avoimet kysymyksiin saadut vastaukset luokiteltiin sisällönerittelyllä ja niitä tarkasteltiin sen jälkeen määrällisesti.

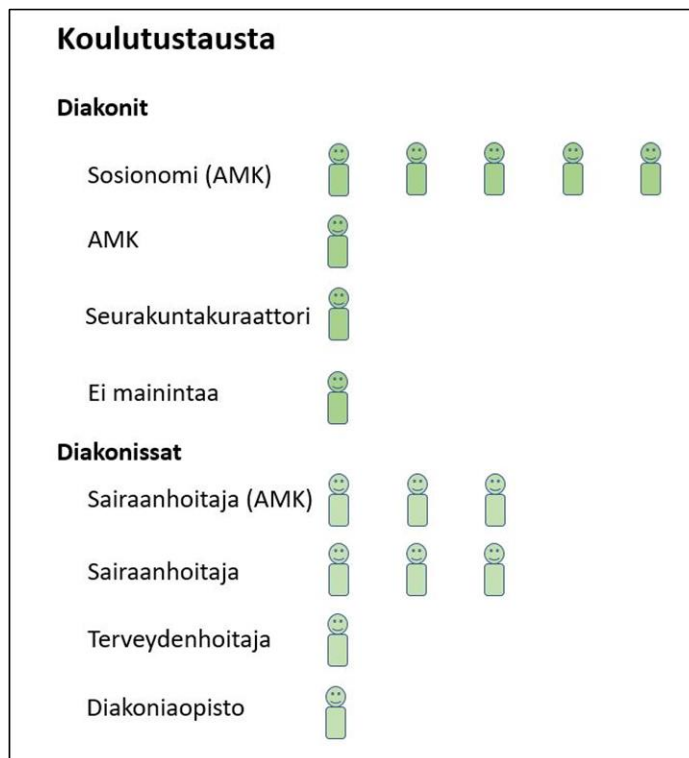
Diakoniatyön työkokemusta kysyttiin luokittelevalla kysymyksellä, jossa vastausvaihtoehdot olivat alle 1 vuotta, 1 - 5 vuotta, 6 - 10 vuotta ja yli 10 vuotta. Analyysivaiheessa luokat yhdisteltiin sitten vastaamaan alle 10 vuoden ja yli 10 vuoden työkokemusta.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset jaottelimme tutkimuskysymysten mukaisesti. Vastaajien taustatietojen esittelyn jälkeen tarkastelemme vastaajien kokemuksia kohtaamisista ja työskentelystä rikostaustaisten ja heidän läheistensä kanssa. Sen jälkeen tarkastelemme saatuja tuloksia seurakunnan roolista rikostaustaisen tukena sekä vastaajien kokemuksia kriminaalityössä saadusta tuesta. Kolmantena kokonaisuutena käsittelemme vastaajien kokemusta omasta kriminaalityön osaamisestaan sekä siinä tarvittavasta koulutuksesta.

5.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyymme vastasi 16 diakoniatyöntekijää eli 64% kohderyhmästä. Vastaajista 13 oli naisia ja kolme miestä. Koulutustaustaltaan vastaajat jakautuivat tasan kahteen ryhmään; kahdeksan vastaajista oli diakoneja ja kahdeksan diakonissaa (Kuvio 6.). Alle kymmenen vuotta työkokemusta oli kuudella vastaajista, kun taas yli kymmenen vuotta työkokemusta oli kymmenellä vastaajalla.

Kuvio 6. Vastaajien koulutustausta

Kenelläkään vastaajalla ei ollut kriminaaliryöön erityiskoulutusta. Yhdellä vastaajasta oli päihdeöön ammattitutkinto. Vastaajasta 10 arvioi, ettei hänellä ole sellaista muuta erityiskoulutusta, josta olisi hyötyä kriminaaliryössä. Viisi vastaajaa koki omaavansa kriminaaliryössä hyödyttävää erityiskoulutusta. Tällaisiksi koulutuksiksi mainittiin pitkä erityissielunhoidon koulutus, SPR:n vankilavierailjakoulutus, kirkon työnohjaajakoulutus ja psykologinen debriefing -koulutus sekä laaja-alainen diakonian erityiskoulutus. Kriminaaliryössä hyödyttävää työkokemusta koki omaavansa yhdeksän vastaajaa. Tällaiseksi työkokemukseksi kolme vastaajaa mainitsi pitkän diakoniatyön kokemuksen ja kaksi erityisesti päihdeasiakkaiden kohtaamisesta tulleen kokemuksen. Yli kymmenen vuotta työkokemusta omaavat vastaajat arvioivat yleisen diakoniatyön työkokemuksen olevan avuksi myös kriminaaliryössä. Lisäksi yksittäiset vastaajat kertoivat saaneensa kriminaaliryössä hyödyttävää työkokemusta työskennelleensä vuoden ajan eteläsuomalaisen vankilan psykiatrisella osastolla, toimittuaan kirkon nuorisotyössä ja kunnallisella puolella tuetun asumisen parissa, jossa tehnyt muun muassa järjestöyhteistyötä rikostaustaisia tukevan järjestön kanssa. Yksi vastaajista kertoi saaneensa lähipiiriltään ja asiakkailtaan tietoa rangaistuksista ja vankilan käytännöistä ja tämän tiedon hän koki hyödyttävän kriminaaliryössä. Kriminaaliryöön kutsumukseen koki vahvasti yksi vastaaja. Jonkin verran kutsumusta koki neljä vastaajaa ja ei erityisemmin kutsumuksenaan 11 vastaajaa.

5.2 Rikostaustaisten ja heidän läheistensä kanssa työskentely

Rikostaustaisten kohtaaminen

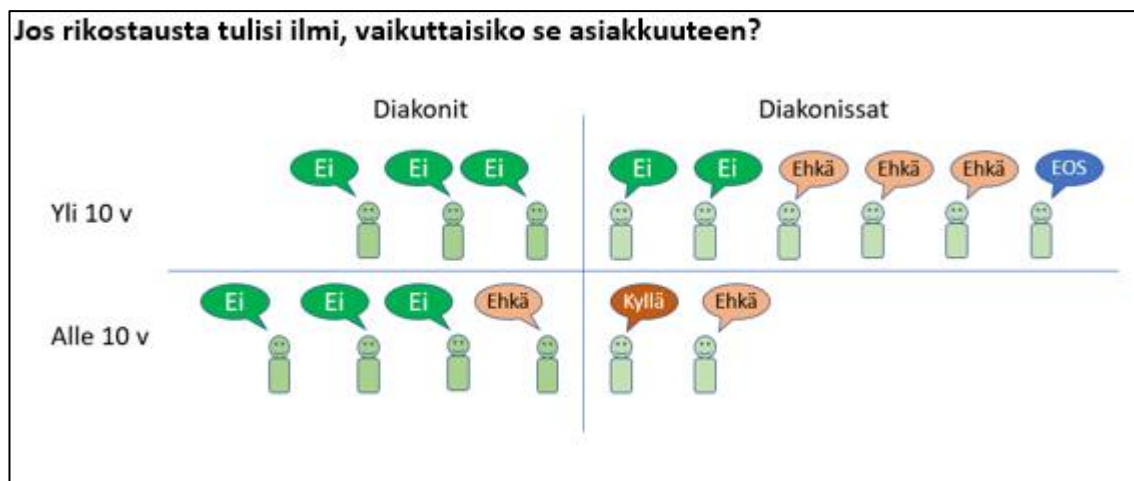
Vastaajista 13 kertoi kohdanneensa rikostaustaisia työssään. Määrällisesti kohdattujen rikostaustaisten määrä vaihteli kymmenistä kohdatuista muutamaan. Pidemmän työkokemuksen omaavat olivat kohdanneet enemmän rikostaustaisia, mikä on luonnollista. Rikostausta oli tullut suurimmassa osassa kohtaamisista esille asiakkaan itsensä kertomana (Taulukko 1.). Kolme vastaajaa kertoi saaneensa rikostaustasta tietoa verkostopalaverissa tai muussa yhteisessä neuvottelussa. Viisi vastaajaa kertoi saaneensa tiedon viranomaisen tai muun yhteistyötahon otettua yhteyttä. Lisäksi tietoja oli saatu omaiselta ja kirkon asiakastietojärjestelmästä. Vastauksista ilmenee, että

useampi pidempään työskennellyt kertoi saaneensa tiedon verkostopalaverissa kuin lyhyemmän työkokemuksen omaava.

Taulukko 1. Asiakkaan rikostaustan esille tuleminen

Miten työntekijä sai tiedon asiakkaan rikostaustasta?	Diakonit alle 10v. työkokemus	Diakonissat alle 10 v. työkokemus	Diakonit yli 10 v. työkokemus	Diakonissat yli 10 v. työkokemus	Yhteensä
Kertoivat itse	2	2	4	4	12
Tuli ilmi verkostopalaverissa/ yhteistyökumppanilta/ yhteisessä neuvottelussa	0	0	2	1	3
Viranomaisen tai muu yhteistyötaho otti yhteyttä	0	0	3	2	5
Jotenkin muuten, miten?	1	0	0	0	1
Yhteensä	3	2	9	7	21

Rikostaustaisia asiakkaita kohdanneista vastaajista lähes kaikki (12) ilmoittivat, ettei tieto rikostaustasta vaikuttanut kohtaamiseen. Yksi vastaajista kertoi huomanneensa olevansa enemmän varuillaan varsinkin silloin, jos on epäily siitä, että asiakas on päihtynyt tai lääkkeiden vaikutuksen alaisena. Toisaalta vastaajilta tiedusteltiin, että mikäli asiakkaan rikostausta ei ole tullut kohtaamisessa esille, millä tavoin se vaikuttaisi kohtaamiseen tai asiakkuuteen, jos se tieto olisi (Kuvio 7.). Tähän kysymykseen vastasi 15 vastaajaa, jossa mukana myös niitä, jotka eivät olleet kohdanneet rikostaustaisia asiakkaita. Tulosten tarkemman analysoinnin perusteella oli havaittavissa, että kahdestatoista vastaajasta, jotka olivat vastanneet, ettei rikostaustaisen kohtaamisessa asiasta saatu tieto vaikuttanut kohtaamiseen, oli kuitenkin neljä sitä mieltä, että mikäli tietoa rikostaustasta ei ollut ja he sen saisivat, se vaikuttaisi kohtaamiseen (Taulukko 2.).

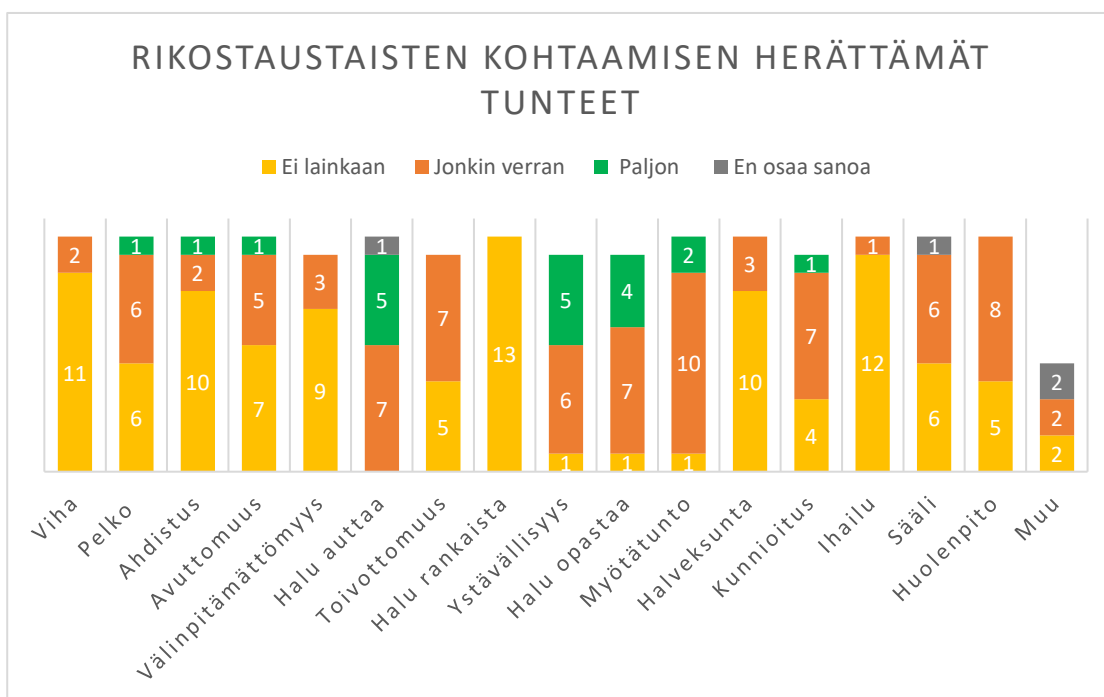
Kuvio 7. Jos tieto rikostaustasta tulisi ilmi, vaikuttaisiko se asiakkuuteen ja miten

Taulukko 2. Avoimet vastaukset, miten rikostausta vaikuttaisi asiakkuuteen

Vastausvaihtoehdot	Teksti
Ehkä, miten	Saattaisin olla enemmän varuillani, mikäli kyse olisi jonkinlaisesta väkivaltarikoksesta. Pyrkisin kuitenkin kohtelevaan asiakasta samoin kuin muita.
Ehkä, miten	Riippuu ehkä rikoksesta ja kuinka kaukana menneisyydessä se on. Lähinnä turvallisuusnäkökulmaa pohtisin.
Kyllä, miten	Taloudellista avustusta annettaessa kysyisin tarkemmin rahankäytöstä tms. mihin rahat menevät
Ehkä, miten	Pientä epävarmuutta, miettii, tuleeko asia esille tai että pitäisikö ottaa esille
Ehkä, miten	tilannetta katsoo hieman erilaisin silmin, väistämättä hieman vaikuttaa.

Rikostaustaisten kohtaamisessa oli vastaajissa herännyt monenlaisia tunteita (Kuvio 8.) ja analysoinnissa tarkasteltiin koulutuksen (diakoni – diakonissa) ja diakoniatyön työkokemuksen (alle kymmenen vuotta – yli kymmenen vuotta) perusteella. Mainittavat erot on nostettu tässä esille. Vastaajia tunnekysymykseen oli 12 – 13 riippuen tunteesta. Vastaajat valitsivat vaihtoehdoksi annetun tunteen kokemisen voimakkuuden. Kukaan vastaajista ei ollut kokenut ollenkaan halua rankaista. Halveksunnan tunnetta olivat kokeneet kolme vastaajaa jonkin verran, kun taas ihailua oli kokenut jonkin verran yksi vastaaja. Vihaa ei ollut kokenut 11 vastaajaa, mutta jonkin verran kaksi vastaajaa. Pelkoa kohtaamisissa oli kokenut jonkin verran kuusi vastaajaa ja yksi vastaajista paljon. Ahdistusta vastaajista oli kokenut jonkin verran kaksi vastaajaa ja paljon yksi vastaajista, suurin osa (10) vastaajaa ei ollut ahdistunut kohtaamisissa. Avuttomuuden

tunnetta oli kokenut jonkin verran viisi vastaajaa ja yksi oli kokenut avuttomuuden tunnetta paljon. Kaikki nämä vastaajat olivat työskennelleet diakoniatyössä yli kymmenen vuotta. Vastaavasti kukaan alle kymmenen vuotta työskennelleistä ei ollut kokenut avuttomuutta. Välinpitämättömyyttä olivat kokeneet jonkin verran kolme vastaajaa, yhdeksän ei ollenkaan. Kaikilla välinpitämättömyyttä jonkin verran kokeneilla oli yli kymmenen vuoden työkokemus, kun taas suurin osa ei välinpitämättömyyttä kokeneista omasi lyhyemmän työkokemuksen. Myös toivottomuuden tunteen kokemiseen oli havaittavissa työkokemuksen vaikutus: viidestä vastaajasta, jotka eivät olleet kokeneet lainkaan toivottomuuden tunnetta, neljällä oli alle kymmenen vuoden työkokemus. Kaikki seitsemän jonkin verran toivottomuutta kokeneet olivat pidemmän työkokemuksen omaavia. Myötätuntoa, ystävällisyyttä ja halua opastaa olivat kokeneet jonkin verran tai paljon kaikki vastaajat (11) yhtä lukuun ottamatta. Auttamisen halun tunne oli kaikilla vastaajilla.

Kuvio 8. Rikostaustaisten asiakkaiden kohtaamisen herättämät tunteet, vastaajien määrä

Koulutustaustassa eroja oli havaittavissa opastushalun, huolenpidon ja säälin tunteiden kohdalla. Yli kymmenen vuotta työskennelleistä diakoneista kolme koki halua opastaa paljon ja yksi jonkin verran, kun taas vastaavasti yli kymmenen vuotta työskennelleistä diakonisseista yksi koki halua opastaa paljon ja kolme jonkin verran. Huolenpidon tunnetta kokivat enemmän diakonissat: kuusi diakonissaa kertoivat kokeneensa jonkin

verran ja diakoneista kaksi. Diakoneista viisi ei kokenut huolenpidon tunnetta lainkaan. Myös säälin tunteen kohdalla tilanne oli vastaavan kaltainen: kuudesta jonkin verran säälin tunnetta kokeneesta vastaajasta viisi oli diakonissoja, kun taas kaikki ketkä eivät olleet tunteneet lainkaan säälin tunnetta, olivat diakoneja.

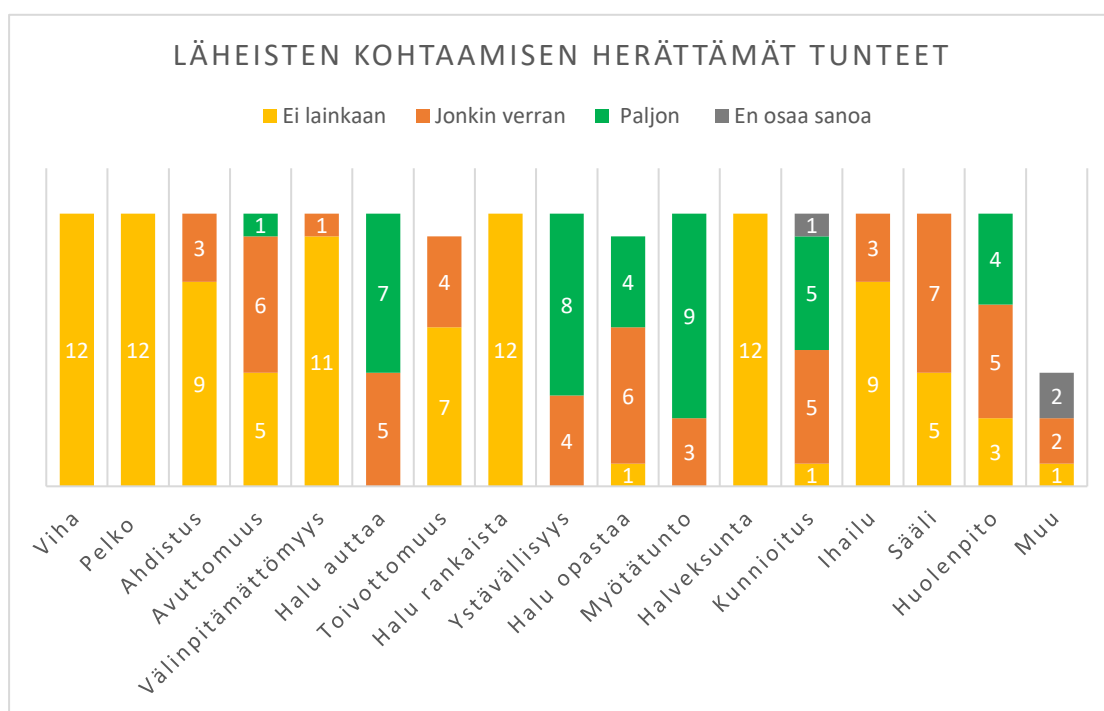
Läheisten kohtaaminen

Kyselyyn vastanneista 16 vastaajasta 12 olivat kohdanneet työssään rikostaustaisen läheisiä, neljä vastaajaa ei ollut kohdannut. Vastaajista viidellä näitä kohtaamisista on ollut alle kymmenen, kolmella 25 – 50 kohtaamista ja vastaajista kaksi ei osannut arvioida kohtaamisten määrää. Kysymykseen keitä nämä läheiset ovat olleet, vastaajat saivat valita useammankin vastausvaihtoehdon. Vastauksia tuli yhteensä 33. Yhdeksän vastaajaa oli kohdannut puolison, kahdeksan vastaajaa oli kohdannut rikoksentekijän vanhempia. Sisaruksia oli kohdannut kuusi vastaajaa ja kolme vastaajista oli kohdannut rikoksentekijän isovanhempia. Seitsemän vastaajaa oli kohdannut rikoksentekijän lapsia tai rikoksen tekijän puolison lapsia. Kohdatut lapset olivat olleet sekä täysi- että alaikäisiä. Muita kuin näissä vaihtoehdoissa mainittuja läheisiä vastaajat eivät olleet kohdanneet. Asiakkaan läheisen rikostausta oli suurimmassa osassa kohtaamisista (11 vastaajaa) tullut esille asiakkaan itsensä kertomana. Neljä vastaajaa kertoi asian tulleen esille verkosto- tai yhteistyöpalaverissa, ja kolme vastaajaa kertoi viranomaisen tai muun yhteistyötahon ottaneen yhteyttä. Yksi vastaajista kertoi saaneensa tiedon epävirallisesti; ”pienessä yhteisössä tieto vaan kulkee”.

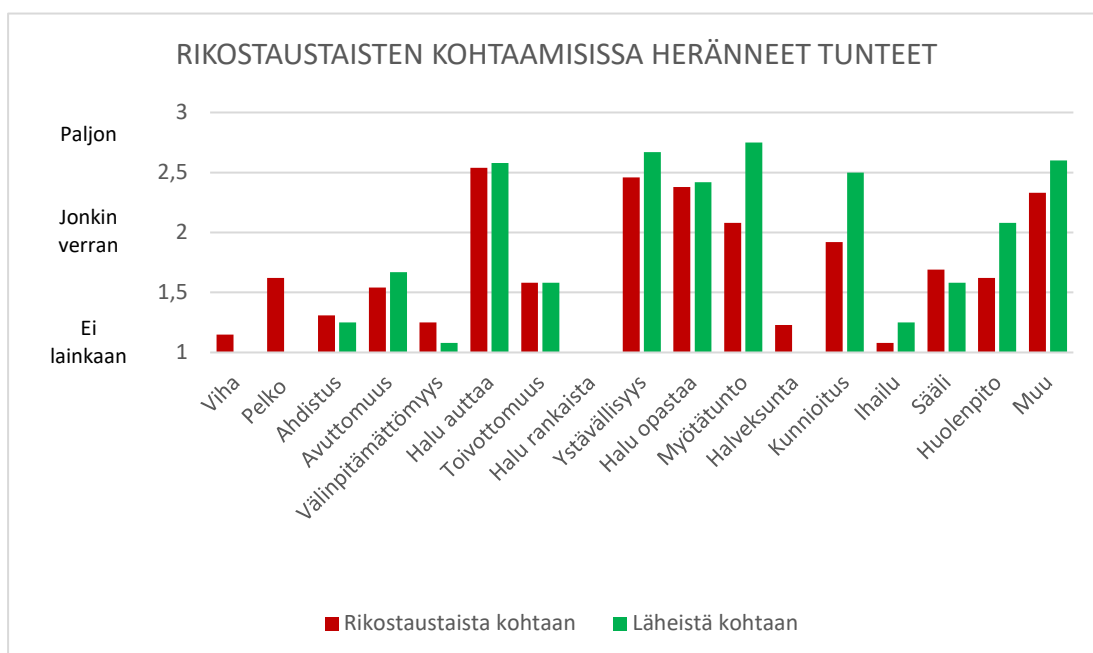
Asiakkaan läheisen rikostausta ei ollut vaikuttanut erityisesti kohtaamiseen. Yksi vastaajaa kertoi tiedon lisänneen ymmärrystä. Toinen kertoi tiedon saatuaan tarkistaneensa, onko läheisellä oikeaa tietoa ja onko hän vieraillut vankilassa, koska vastaajan mukaan ”monilla on väärät mielikuvat muun muassa vankiloista”. Myös läheisten kohtaaminen herätti monenlaisia tunteita (Kuvio 9.) ja tunteet olivat jossain määrin neutraalimpia ja myönteisempiä kuin rikostaustaisen kohtaamisissa koetut tunteet (Kuvio 10.). Kukaan vastaajista ei ollut kokenut vihaa, pelkoa, halveksuntaa tai rankaisemisen halua läheisen kohdatessaan. Kaikki vastaajista olivat kokeneet halua auttaa, ystävällisyyttä ja myötätunnon tunnetta ja suurimmalla osalla vastaajista näihin liittyviä tunteita oltiin koettu paljon. Myös läheisten kohtaamisen kohdalla yli

kymmenen vuotta työskennelleillä oli lyhyemmän työkokemuksen omaavia enemmän toivottomuuden, avuttomuuden ja ahdistuksen tunteita.

Koulutuksen näkökulmasta tarkasteltuna eroavaisuudet läheisten kohtaamisen herättämissä tunteissa olivat samansuuntaiset kuin rikostaustaisten kohtaamisen suhteen. Diakonit kokivat hieman diakonissoja vahvemmin halua opastaa: diakoneista viisi koki opastushalua jonkin verran (3) tai paljon (2), kun vastaavasti diakonissoista yksi ei kokenut opastushalun tunnetta lainkaan, neljä jonkin verran ja yksi koki paljon. Säälin tunnetta diakonissat kokivat hieman diakoneja useammin: jonkin verran säälin tunnetta oli kokenut kuusi diakonissaa ja yksi diakoni, ja säälin tunnetta ei lainkaan kokeneita diakonissoja oli kaksi ja diakoneja neljä.

Kuvio 9. Rikostaustaisten asiakkaiden läheisten kohtaamisen herättämät tunteet, vastaajien määrä

Kuvio 10. Kohtaamisissa heränneet tunteet, vastausten keskiarvot

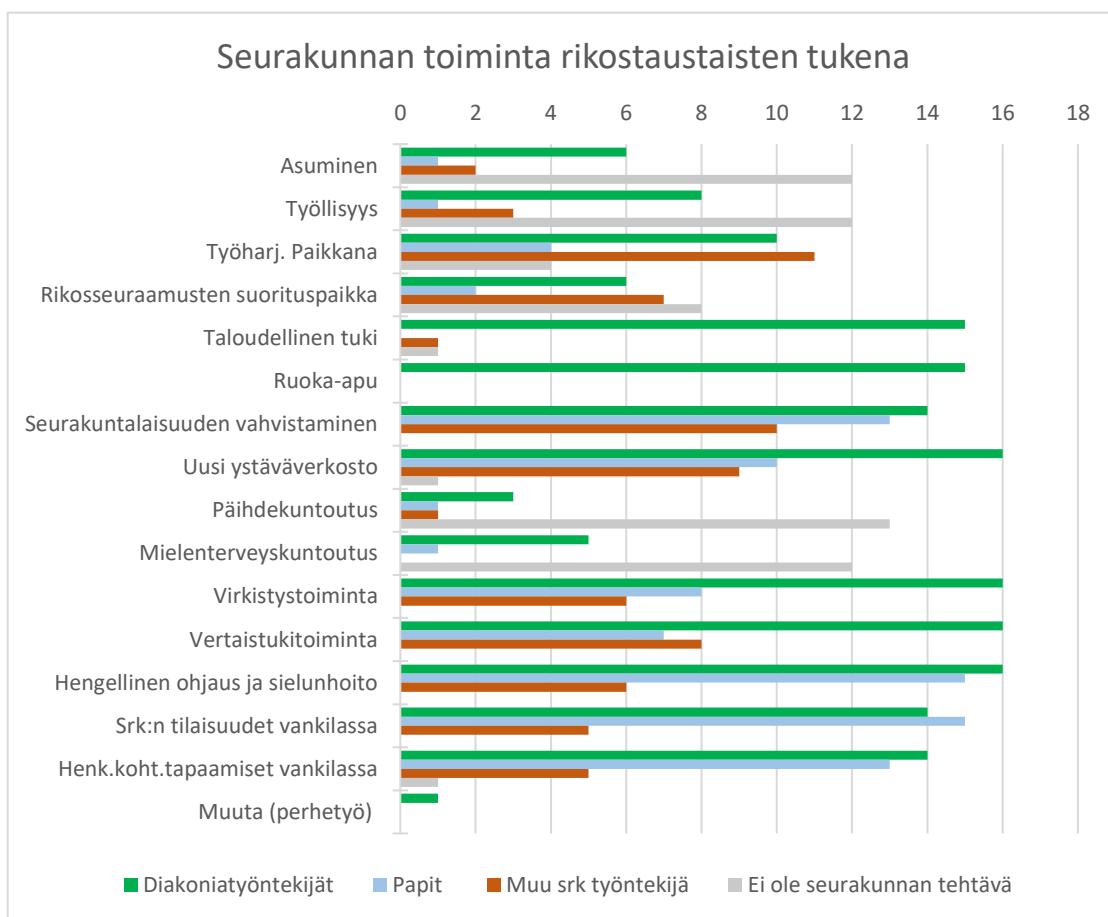
Viranomais- ja muu yhteistyö asiakasasioissa

Rikostaustaisten asiakkaiden asioissa yhteydenottoja yhteistyöviranomaisilta tai muilta yhteistyötahoilta oli saanut seitsemän vastaajista. Nämä vastaajat olivat saaneet kuudessa tapauksessa yhteydenoton Rikosseuraamuslaitokselta, joko vankilan sosiaalityöntekijältä tai muulta viranomaiselta. Yksi mainitsi Jyväskylän Katulähettyksen ja yksi oman seurakunnan kriminaali- ja päihdetyöntekijän. Yhteydenoton syyt olivat pääsääntöisesti koskeneet taloudellista tai aineellista avustamista (ruoka, huonekalut, vaatteet). Kahdessa yhteydenotossa oli mietitty seurakunnan toimimista yhdyskuntapalvelun suorituspaikkana. Yksi vastaajista kertoi yhteydenoton koskeneen vankilasta saamansa tiedon välittämistä kirkkoherralle, jotta voidaan lähettää paikkakuntalaisille vangeille joulumuistaminen. Viisi vastaajaa kertoi saamiensa yhteydenottojen johtaneen yhteistyöhön: kaksi oli ohjannut yhteyttä ottaneen yhteistyötahon edelleen toiselle diakonille, kahdessa tilanteessa oli annettu taloudellista avustusta ja keskusteltu, ja yksi yhteydenotto johti yhdyskuntapalvelupaikan järjestymiseen. Ne vastaajista, jotka eivät olleet saaneet yhteydenottoja yhteistyöviranomaisilta tai muilta tahoilta pitivät tärkeänä vankilan tai yhdyskuntaseuraamustoimiston henkilökuntaa (4 vastaajaa), erityisesti vankilasta

vapautumisvaiheen yhteistyötä ja verkostoitumista piti tärkeänä kaksi vastaajaa. Kaksi vastaajista ei osannut sanoa, millaista yhteistyötä tai kenen kanssa he pitäisivät tärkeänä.

5.3 Seurakunta rikostaustaisten tukena ja kriminaalisyössä saatu tuki

Rikostaustaiset tarvitsevat usein paljon monimuotoista tukea. Vastaajilta tiedusteltiin monivalintakysymyksellä, millaista tukea heidän mielestään seurakunnan tulisi rikostaustaisille tarjota ja kenen tehtävä se seurakunnassa on. Vastaajat voivat valita kunkin tukimuotoon useita eri työntekijöitä tai todeta, ettei se heidän mielestään ole seurakunnan tehtävä.

Kuvio 11. Seurakunnan toiminta rikostaustaisten tukemiseksi

Kuviosta 11. ilmenee, että eniten seurakunnan tarjoamiksi tukimuodoiksi vastaajat valitsivat seurakuntalaisuuden vahvistamisen, ystävien saaminen ja uuden verkoston tarjoamisen, virkistystoiminnan (kuten leirit, retket), vertaistukitoiminnan (kuten

ryhmät, illat), hengellisen ohjauksen ja sielunhoidon, seurakunnan tilaisuuksien järjestämisen ja henkilökohtaiset tapaamiset vankilassa. Nämä kyseiset toiminnot nähtiin eniten ja tasapuolisesti diakonien ja pappien tehtäväksi sekä myös muut seurakunnan työntekijät voivat näitä toimintoja tarjota. Selkeästi vain diakoniatyöntekijöiden tehtäväksi vastaajat (15 vastaajaa) näkivät taloudellisen tukemisen ja ruoka-avun antamisen. Myös virkistys- ja vertaistukitoiminnan järjestäminen koettiin vahvasti diakoniatyöntekijän vastuualueeksi. Asumiseen liittyvän tukemisen koki diakoniatyöntekijän tehtävänä kuusi vastaajaa ja työllistymisessä tukemisen kahdeksan vastaajaa. Seurakunnassa mahdollistetun työharjoittelu- tai työkokeilupaikkana toimimisen koki 10 vastaajaa diakoniatyöntekijän vastuulle kuuluvana toimintana ja 11 vastaajaa jonkin muun seurakunnan työntekijän vastuulle kuuluvana. Seurakunnan tehtävänä ei enemmistön kantana koettu päihdekuntoutuksen tai mielenterveyskuntoutuksen tarjoamista eikä asumiseen tai työllistymiseen liittyvän tuen tarjoamista (12 – 13 vastaajaa), vaikkakin muutamat yli kymmenen vuotta työkokemusta omaavat vastaajat olivat sitä mieltä, että päihde- ja mielenterveyskuntoutuminen on diakoniatyöntekijän tehtävä. Näistä vastaajista enemmistö oli diakonissakoulutuksen omaavia.

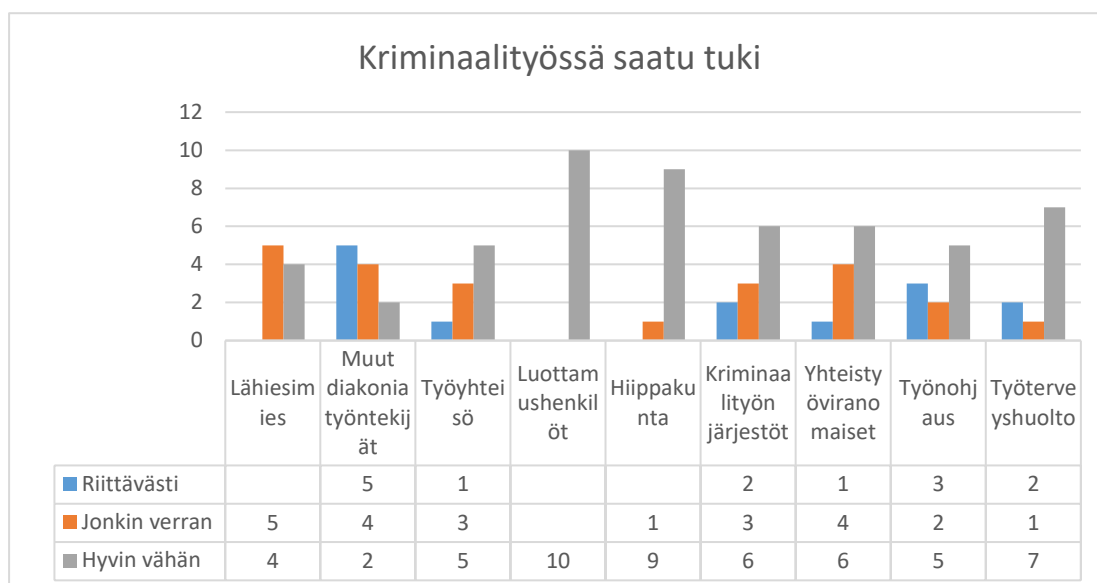
Avoimella kysymyksellä vastaajilta kysyttiin, millaiseen toimintaan he omassa seurakunnassaan voisivat ohjata rikostaustaisia asiakkaita. Kysymykseen vastasi 14 vastaajaa. Kuusi vastaajaa ohjaisi jumalanpalvelukseen tai messuun, viisi vastaajaa ohjaisi seurakunnassa erilaisiin ryhmiin ja neljä vastaajaa toi esiin leirit ja retket. Yksi vastaaja ehdotti vapaaehtoisten kouluttamista pitämään vankiloissa tilaisuuksia ja toimimaan tukihenkilöinä sekä yksi vastaaja ehdotti rikostaustaisille omaa vertaistukiryhmää. Neljä vastaajista toi esille seurakunnan järjestämät avoimet kahvilat ja ruokailut. Vapaaehtoistyöhön tai vastuutehtäviin rikostaustaisia ohjaisi kolme vastaajaa. Kaksi vastaajista toi esille yksilötyön; esimerkiksi hengellisen ohjauksen, jota voisi tarjota erityisesti diakoniatyöntekijät tai papit. Viisi vastaajaa toi vastauksissaan esille, etteivät tiedä tällä hetkellä olevan tai tietävät, ettei tällä hetkellä ole erityistä toimintaa, johon rikostaustaisia voisi ohjata. Yksi vastaajista ilmoittaa kriminaali- ja päihdetyön tilanteen seurakunnassa tällä hetkellä huonoksi ja toinen yksittäinen vastaaja tuo esille sen, että aiemmin työskennelleelle kriminaali- ja päihdetyön diakonille rikostaustaisia oli hyvä ohjata. Yksi vastaajista ohjaisi rikostaustaisen helluntaiseurakunnan vertaistukiryhmään. Vastaajista kukaan ei erityisesti yksilöinyt

tiettyä seurakunnassa toimivaa ryhmää tai järjestettyä kahvilatoimintaa, poikkeuksena ainoastaan Aseman Pysäkki mainittiin nimeltä. Vastausten tarkemmasta tarkastelusta ilmeni, että erityisesti yli kymmenen vuotta työkokemusta omaavat ohjaisivat rikostaustaisia asiakkaita yleiseen seurakunnan toimintaan, kun taas lyhyemmän työkokemuksen omaavien vastauksista ilmeni enemmän epävarmuutta tai epätietoisuutta niistä toimintamuodoista, joihin näitä asiakkaita voisi ohjata. Tästä voisikin todeta, että pidempään työssä olleet näkevät rikostaustaiset ja heidän läheisensä seurakuntalaisina, jotka voivat osallistua kaikkeen seurakunnan toimintaan, vaikka heille järjestettäisiinkin omaa vertaistukitoimintaa esimerkiksi retkiä ja leirejä.

Kysymykseen, tehdäänkö seurakunnassa kriminaalityötä eri työalojen kesken, vastasi 13 vastaajaa. Heistä seitsemän näkemys oli, ettei yhteistyötä tehdä. Kuuden vastaajan mielestä yhteistyötä tekevät diakoniatyö ja erityisnuorisotyö. Yksi vastaajista sanoi uskovansa yhteistyötä tehtävän, mutta ei ole itse tehnyt. Myös vankilahartaudet ovat voineet olla yhdessä toteutettuja yhden vastaajan mielestä. Työalojen keskinäisen yhteistyön riittävyyteen on ottanut kantaa 15 vastaajaa, joista kahdeksan mielestä yhteistyö ei ole riittävää ja seitsemän mielestä se ehkä on riittävää tai he eivät osaa asiaa arvioida. Kenenkään mielestä yhteistyö ei kuitenkaan ole selkeästi riittävää. Vastaajista 11 oli esittänyt toiveen siitä, millaista yhteistyötä he itse toivoisivat tai pitäisivät tärkeänä. Kaksi vastaajista nosti esille perhetyössä tehtävän yhteistyön. Lisäksi yhteistyötä toivottiin yksittäisissä vastauksissa omaisten tukemisessa, velkaneuvonnassa, vankilavierailuissa ja Kriisikeskus Mobilen kanssa. Koulutusta toivottiin sielunhoidossa ja ylipäättään avoimuutta ja valmiutta toimia tarpeen mukaan yli työalarajojen. Yksi vastaajista toi esille, ettei jaksaisi juurikaan tehdä lisäjuttuja.

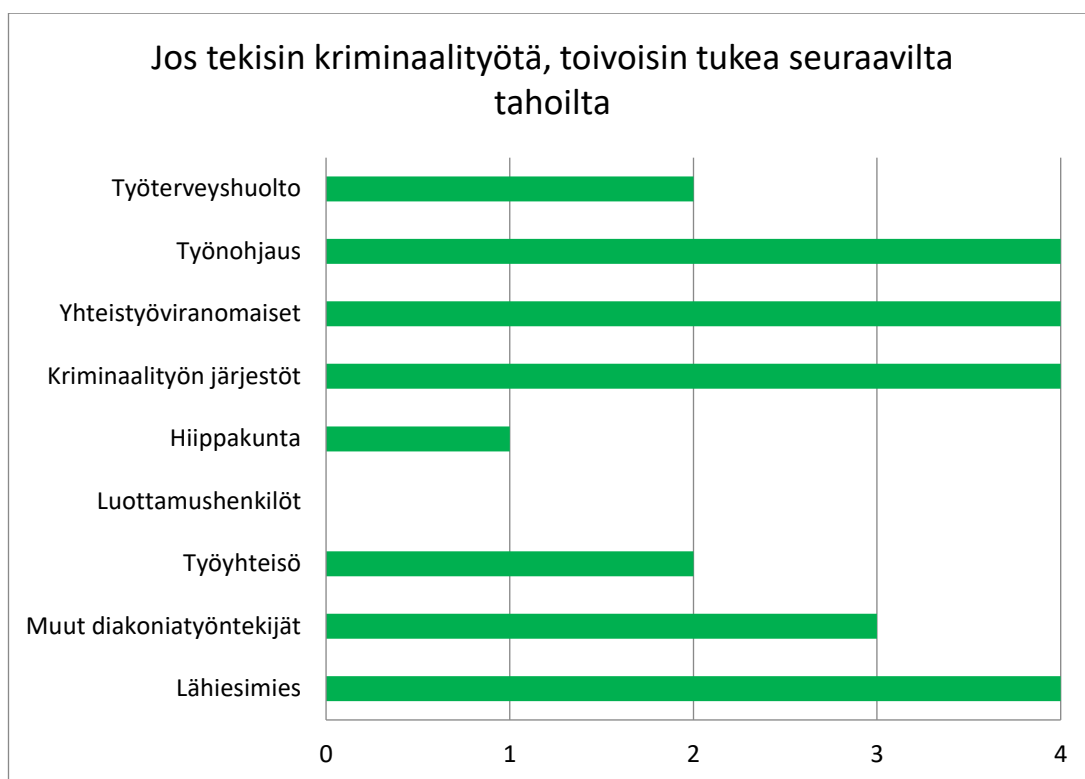
Kriminaalityötä tehneistä vastaajista 15 oli arvioinut eri tahoilta työssään saamaansa tukea (Kuvio 12.). Eniten tukea oli koettu saatavan muilta diakoniatyöntekijöiltä: viisi vastaajaa 15:sta oli kokenut saaneensa riittävästi ja neljä vastaajaa jonkin verran tukea tältä taholta. Kolme vastaajaa kertoi saaneensa riittävästi tukea työnohjauksesta, kaksi vastaajaa kriminaalityötä tekevistä järjestöistä ja työnohjauksesta. Jonkin verran tukea lähiesimieheltään kertoi saaneensa viisi vastaajaa ja yhteistyöviranomaisilta neljä vastaajaa. Hyvin vähän tukea on saatu luottamushenkilöiltä (10 vastaajaa), hiippakunnasta (9 vastaajaa) tai työterveyshuollosta (7 vastaajaa). Tarkemmassa tarkastelussa oli havaittavissa, että alle kymmenen vuotta työkokemusta omaavat

vastasivat useammin saaneensa vähemmän tukea kriminaalityön tekemiseen kuin pidemmän työkokemuksen omaavat.

Kuvio 12. Kriminaalityössä saatu tuki eri tahoilta

Niiltä vastaajilta, jotka eivät ole tehneet kriminaalityötä, tiedusteltiin tahoja, keneltä he haluaisivat tukea, mikäli tekisivät kriminaalityötä (Kuvio 13.). Neljä vastaajaa toivoisi tukea työnohjauksesta, yhteistyöviranomaisilta, kriminaalityön järjestöiltä sekä lähiesimieheltään. Kolme vastaajaa toivoisi muilta diakoniatyöntekijöiltä, kolme vastaajista työterveyshuollosta ja työyhteisöstä ja yksi vastaaja toivoisi hiippakunnasta. Kukaan vastaajista ei arvionsa mukaan toivoisi tukea luottamushenkilöiltä.

Kuvio 13. Vastaajat, jotka eivät ole tehneet kriminaalityötä, mutta jos tekisivät, toivoisivat tukea kyseisiltä tahoilta

5.4 Osaaminen kriminaalityössä sekä näkemys koulutustarpeista

Neljätoista vastaajaa ilmaisi näkemyksensä kriminaalityössä vaadittavasta osaamisesta. Vaadittava osaaminen oli luokiteltavissa tiedolliseen ja taidolliseen osaamiseen. Yhteensä kuusi vastaajaa korosti rangaistusjärjestelmästä ja rangaistusmuodoista sekä lainsäädännöstä tarvittavaa tiedollista osaamista. Kolme vastaajaa toi esille psykologisen osaamisen tarpeen. Lisäksi vastaajat nostivat esille tarpeen tietää kriminaalitaustaisten yleisimmistä haasteista, riippuvuuksista ja niistä irtautumisen prosesseista, vankilamaailmasta ja asiakkaiden tuki- ja koulutusmahdollisuuksista, perhetyöstä sekä lastensuojelusta. Taidollisena osaamisena nähtiin kahdessa vastauksessa ihmisten kohtaamiseen liittyvä osaaminen sekä ihmissuhde- ja yhteistyötaidot. Lisäksi tarvittavaksi osaamiseksi esitettiin rohkeus puhua asioista oikeilla nimillä, kärsivällisyyttä, pitkäjänteisyyttä sekä sen sietämistä, ettei kaikkia voi auttaa. Tärkeänä osaamisena nähtiin myös työntekijän kyky nähdä mahdollisuuksia ja voimavaroja sekä ihmisen kokonaisuuden huomiointi hengellistä ulottuvuutta unohtamatta. Näiden tiedollisen ja taidollisen osaamisen lisäksi vastaajat toivat esille

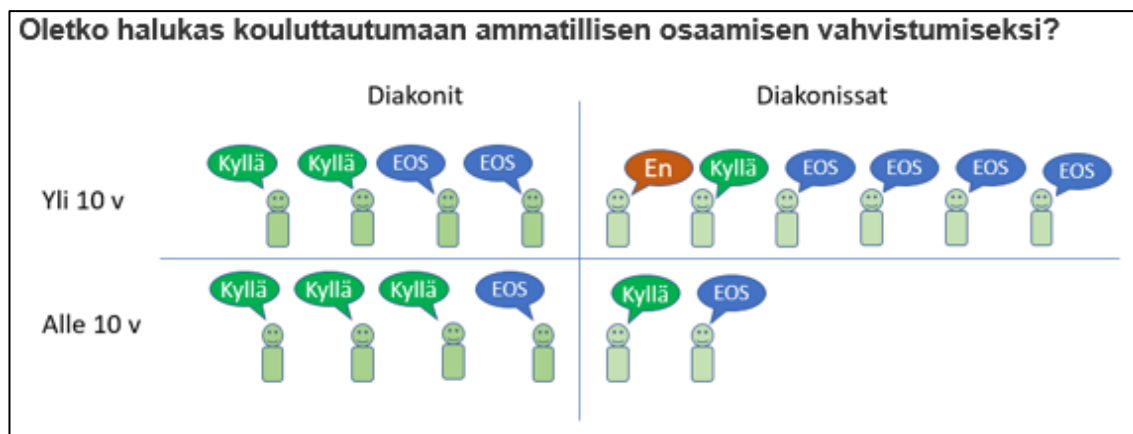

työntekijän oman motivaation ja kiinnostuksen tärkeyden sekä asiakkaan auttamisen arkisissa asioissa ja verkostojen hankkimisessa.

Kaikki vastaajat arvioivat, kokivatko he omaavansa riittävästi osaamista rikostaustaisten tai heidän läheistensä kohtaamiseen ja/tai heidän kanssaan työskentelyyn (Kuvio 14.). Vastaajista neljä koki omaavansa riittävästi osaamista. Näistä kolme oli koulutukseltaan diakoneja ja yksi diakonissa. Kahdeksan vastaajaa ei kokenut omaavansa riittävästi osaamista (kolme diakonia ja viisi diakonissaa) ja neljä vastaajaa ei osannut sanoa kantaansa osaamisensa riittävydestä. Kouluttautumishalukkuutta ammatillisen osaamisen vahvistumiseksi oli seitsemällä työntekijällä, joista viisi oli koulutukseltaan diakonia ja kaksi diakonissaa (Kuvio 15.). Kahdeksan vastaajaa ei osannut sanoa, ovatko he halukkaita kouluttautumaan. Yksi vastaaja ilmoitti, ettei hänellä ole halua kouluttautua.

Kuvio 14. Vastaajien kokemus kriminaaliryöön osaamisen riittävydestä

Kuvio 15. Vastaajien ilmaisema koulutushalukkuus

Yhdeksän vastaajaa ilmaisi näkemyksensä siitä, millaista koulutusta he tarvitsisivat osaamisensa vahvistamiseksi. Koulutustarpeissa oli niin ikään sekä tiedollisia että taidollisia tarpeita. Kaksi vastaajaa toi esille tarvitsevansa koulutusta vankilajärjestelmästä ja siitä, millaista apua vangit tarvitsevat rangaistuksen eri vaiheissa ja mikä heitä parhaiten tukisi (kaksi vastaajaa). Mielenterveys- ja päihdeongelmista ja niistä kuntoutumisesta tarvitsi ajantasaista koulutusta kaksi vastaajaa. Lisäksi nostettiin esille monikulttuurisuuden ja maahanmuuttajaisen tuomat lisähaasteet rikostaustaisten ja heidän läheistensä tukemisessa sekä toimivien vapaaehtoistoiminnan mallien löytämisen. Taidollisina tarpeina kaivattiin koulutusta väkivaltaisen ja aggressiivisen asiakkaan kohtaamisesta sekä vuorovaikutustaidoissa. Koulutusmuotoina esitettiin idea lyhyistä, informatiivisista tietoisuus- ja koulutuksista, tietopaketeista. Koulutustarpeet olivat saman suuntaiset riippumatta koulutuksesta tai työkokemuksesta.

Varsinaisten kysymysten jälkeen vastaajat saivat avoimesti kertoa ajatuksiaan. Yksi vastaaja ilmaisi tekevänsä työtä erityisryhmien kanssa ja tässä ryhmässä rikostaustaisten kohtaamiseen ei ole törmännyt. Kahdessa vastauksessa mainittiin tutkittavan aiheen olevan tärkeä. Kaksi vastaajaa toi esille kriminaaliryhmien olevan vaikea ja raskas kenttä ja näistä vastaajista toisen mielestä tästä syystä isossa seurakunnassa pitäisi olla oma vastaava diakoniatyöntekijänsä. Yksi vastaaja kirjoitti seuraavasti: *“Kriminaaliryhmä kietoutuu usein muuhun diakoniatyöhön ja seurakuntatyöhön, koska ihminen on kokonaisuus. Työntekijällä on kuitenkin hyvä olla käsitystä, mitä elämässä vaikuttaa, jos on esim. useita vankilatuomioita ja millä elämän alueilla sillä on vaikutusta. Ja*

toisaalta, miten oikea-aikaisesti tunnistaa ja tukea ihmisiä, joilla on kiinnostusta esim. tulla mukaan seurakunnan toimintaan.”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Aineiston perusteella diakoniatyöntekijöillä on ollut kohtaamisia rikostaustaisten ja heidän läheistensä kanssa. Koska kyselyssä tiedusteltiin vain kohtaamisten määrää yleisesti rajaamatta sitä millekään aikavälille, ei kohtaamisten tiheydestä voida tehdä kovin tarkkoja päätelmiä. Opinnäytetyön tavoitteen kannalta kohtaamisten tiheydellä ei kuitenkaan ole varsinaista merkitystä. Aineiston kokonaisarvion perusteella vaikuttaa siltä, että rikostaustaisten asiakkaiden ja heidän läheistensä kohtaaminen ei poikkea muiden asiakasryhmien kohtaamisesta. Seuraavassa tarkastelemme tuloksista tehtäviä johtopäätöksiä ja pohdimme niiden merkitystä diakoniatyön tavoitteiden toteutumisen ja rikostaustaisen onnistuneen tukemisen kannalta.

6.1 Kokemukset kriminaalivälikästä ja siinä tarvittavasta osaamisesta

Jyväskylän seurakunnan diakoniatyöntekijöillä on jonkin verran kriminaalivälikästä hyödynnettävää koulutusta ja työkokemusta. Kenelläkään vastaajista ei ollut kriminaalivälikäsen erityiskoulutusta, minkä perusteella vastaajien vastaukset olivat keskenään melko vertailukelpoisia. Kriminaalivälikästä hyödynnetyt koulutukset painottuivat vuorovaikutukseen ja kohtaamiseen sekä sielunhoitoon ja kriisityöhön. Lisäkoulutusta kaivattiin erityisesti tiedolliselta puolelta, mikä sinänsä ei ole yllättävää: rikosseuraamusjärjestelmä ja vankilakulttuurin toimintatavat ovat verrattain spesifiä tietoa, jota harvoin saa arkielämässä.

Tutkimuksessa emme tarkastelleet tarkemmin kohderyhmän tietoa koulutuksista tai heidän kokemuksiaan kouluttautumismahdollisuuksista. Kirkon ja yhteistyötahojen koulutustarjonnan näkökulmasta arvioituna kriminaalivälikästä tarvittavaa tietoa ja koulutusta on saatavilla verrattain helposti. Kukaan vastaajista ei tuonut näitä koulutuksia esille, minkä perusteella voisi päätellä, ettei vastaajilla ole tietoa tarjolla olevista koulutusmahdollisuuksista. Työnantajalla tulisi olla riittävästi tietoa työntekijöiden osaamisesta ja koulutustarpeista ja osaltaan pitää esillä koulutusmahdollisuuksia. Työelämässä pitkiin, ajallisesti suurta panostusta vaativiin koulutuskokonaisuuksiin osallistuminen, on suuri panostus sekä työnantajan että

työntekijän näkökulmasta sekä ajallisesti että taloudellisesti. Vastaajat ehdottivat koulutusmuodoiksi päivän mittaisia tai jopa lyhyempiä, tietoiskumaisia koulutustilaisuuksia. Tällaisten koulutusten järjestäminen yhteistyössä esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen tai eri järjestöjen kanssa voisi olla sekä työnantajan että työntekijän näkökulmasta tarkoituksenmukainen tapa lisätä osaamista sekä keskinäistä yhteistyötä myös työn käytännön toteuttamisen näkökulmasta.

6.2 Diakonisen asiakastyön tavoitteiden toteutuminen

Diakonisen asiakastyön näkökulmasta kokonaisvaltainen kohtaaminen on asiakastyön osaamisen ydintä ja aineistoa on arvioitu myös tästä näkökulmasta. Tieto rikostaustasta on tullut pääasiassa asiakkaalta. Kyselyssä ei kysytty, onko asiakas kertonut rikostaustasta tai läheisen rikostaustasta oma-aloitteisesti vai onko asia tullut esille työntekijän tiedusteltua toimesta. Kiinnostus asiakkaan elämää ja hyvinvointia kohtaan on tärkeä osa luottamuksellisen asiakassuhteen ja kokonaisvaltaisen kohtaamisen toteutumista. Se, että tieto on pääsääntöisesti tullut asiakkaalta itseltään tavalla tai toisella, on hyvä lähtökohta mahdollisen lisätuen tarpeen kartoittamiselle.

Rikostaustaisten ja heidän läheistensä kohtaaminen oli herättänyt monenlaisia tunteita. Vaikka on luonnollista, että rikostaustan omaava saattaa herättää pelkoa, vihaa ja halveksuntaakin, on kuitenkin tärkeää, että asiakas tulee kohdatuksi ammatillisesti ja arvostetusti. Kysymyksen esittämistavan vuoksi jää selvittämättä, millaisiin tilanteisiin esimerkiksi rikostaustaista kohtaan koettu halveksunnan tunteen kokeminen liittyy; onko se luonteeltaan moraalista vai eettistä halveksuntaa, liittyykö tunteen herääminen tehtyyn rikokseen, yleiseen elämäntapaan vai johonkin muuhun. Tai onko pelkoa aiheuttanut pelkkä tieto esimerkiksi väkivaltarikokseen syyllistymisestä, vai onko asiakas kohtaamisessa omalla käyttäytymisellään aiheuttanut pelon tunteen syntymisen työntekijässä? Tiedollisen osaamisen vahvistuminen problematiikkaa kohtaan saattaa vahvistaa ammatillista suhtautumista ja sen kautta lisääntyvä ymmärrys mahdollistaa kokonaisvaltaisemman kohtaamisen. Tulosten perusteella diakoniatyöntekijöillä on vahva auttamisen ja huolenpidon halu, mikä onkin perusta diakoniselle kohtaamiselle ja autetuksi tulemiselle.

Aineiston perusteella pidempään työskennelleillä oli enemmän toivottomuuden ja avuttomuuden tunteita. Ilmiön voi aiheuttaa myötätuntouupumus, realismi ja monien asiakaskohtaamisten tuoma näkemys asioiden usein hitaasta etenemisestä tai jopa muuttumattomuudesta. Näissä tilanteissa on tärkeä ylläpitää mahdollisuuksia ammatilliselle keskustelulle, työnohjaukselle tai lisäkoulutukselle, tarpeen mukaan. Auttamistyössä jaksamisen kannalta on olennaista nähdä pienten askeleiden merkitys ja hyväksyä auttamisen rajallisuus, kuitenkin unohtamatta hengellistä ulottuvuutta ja sen mahdollisuuksia asiakkaiden elämässä.

Asiakkaiden erityistarpeita ei vastauksissa nouse esille. Ehkä on hyväkin, että rikostaustaiset tulevat kohdatuksi kohtaamisissa kuten muutkin, omina persooninaan ja yksilöinä ilman taustatekijöiden määrittämää kuvaa heistä. Tulosten perusteella jotkut vastaajista olivat kokeneet, että tieto asiakkaan rikostaustasta vaikuttaisi ehkä siten, että katsoisi asiakkaan tilannetta hieman erilaisin silmin, olisi varovaisempi ja he kokivat epävarmuutta asian esille ottamisen tarpeellisuudesta ja olisivat varuillaan mahdollisen väkivallan uhan vuoksi. Yksi vastaajista olisi tiedon saatuaan tarkempi asiakkaan rahan käytön suunnittelusta avustusta annettaessa. Viittaus asiakkaan tilanteen hieman erilaiseen tarkasteluun ei sisällä vastausta siihen, miten tilannetta tarkasteltaisiin eri tavoin. Vastauksista välittyy kuitenkin ajatus siitä, että rikostaustaisen asiakkaan tilannetta tarkastelisi hieman tavanomaista tarkemmin. Rikostaustaisen asiakkaan mahdollisen moniongelmaisuuuden ja autetuksi tulemisen mahdollistumisen näkökulmasta tarkempi tarkastelu voi olla tarkoituksenmukaistakin. Toisaalta, jos tieto rikostaustasta herättää työntekijässä vahvoja ennakko-oletuksia tai ennakkoluuloja, voi se huonoimmillaan vaikuttaa kielteisesti kohtaamiseen. Aito kiinnostus asiakkaan elämää ja hyvinvointia kohtaan, oli sitten rikostaustainen asiakas tai ei, lienee kuitenkin avain onnistuneeseen kohtaamiseen.

6.3 Kriminaalityön tavoitteiden toteutuminen

Rikostaustaiset tarvitsevat usein moninaista tukea. Vaikka kriminaalityön asiakkaiden kohtaamisen ei arvioida poikkeavan juurikaan muiden asiakasryhmien kohtaamisesta, tunnistettiin kriminaalityössä tarvittava osaaminen kuitenkin monialaiseksi aina lainsäädännöllisestä osaamisesta psykologiseen ja riippuvuuskäyttäytymiseen liittyvään

osaamiseen. Osaamisvaatimusten ja koulutustoiveiden perusteella arvioituna vastaajat tunnistavat rikostaustaisten asiakkaiden moninaiset tilanteet ja tuen tarpeet.

Tiedollisen osaamisen puutteet siitä, millaista tukea rikostaustaiset tarvitsevat, voivat vaikeuttaa tuen antamista. Toisaalta, asiakkaat eivät myöskään itse välttämättä osaa hakea tai pyytää kaikkea sitä apua ja tukea, mikä hänen elämäntilanteessaan voisi auttaa. Jos työntekijällä on teoreettinen tieto yleisistä tarpeista ja elämäntilanteessa mahdollisesti vaikuttavista tekijöistä, hän pystyy tarjoamaan sellaista tukea, joka saattaa avata asiakkaalle uusia näkökulmia.

Rikostaustaisten suurimmat haasteet ovat yhteiskuntaan sijoittumisessa ja sen täysivaltaisena toimijana toimiminen. On harmi, että niin moni diakoniatyöntekijöistä oli sitä mieltä, että asumisen ja työllistymisen asioinnissa auttaminen, samoin kuin päihde- ja mielenterveysongelmista kuntoutumista, ei nähty seurakunnan tehtävänä. Toki on totta, ettei seurakuntakaan voi tarjota kaikkea, eikä paikata yhteiskunnan mahdollisia tukiverkoston aukkoja. Kuitenkin, kun Ahosen (2010) tutkimuksessaan haastattelemat vangit toivat esiin tarvitsevansa taloudellisen ja materiaallisen tuen lisäksi henkistä tukea – rinnalla kulkijaa, tukihenkilöä auttamaan yhteiskuntaan sijoittumisen haasteissa, voisi tällainen toiminta olla juuri diakoniatyön ydintavoitteiden mukaista. Tällöin tarjottaisiin sellaista tukea, jota kaikkein eniten tarvitsevat ne, jotka eivät sitä muualta saa. (Ahonen 2010, 59.) Tämän tutkimuksen tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että seurakunnasta käytännössä saatava tuki jää suppeaksi rikostaustaisen moninaisiin tarpeisiin nähden, mikäli se keskittyy taloudelliseen auttamiseen, virkistystoimintaan, hengelliseen ohjaukseen ja sielunhoitoon.

Yhteiskuntaan sijoittumisen onnistumisen lisäksi päihderiippuvuuksista kuntoutuminen on edellytys rikollisen elämäntavan muuttamiselle. Päihdehuollon järjestämisestä vastaa kunta, mutta seurakunta voi tarjota arvokasta tukea päihhteettömyyteen pyrkivälle. Jos diakoniatyöntekijä pyrkii rikostaustaisen asiakkaan kokonaisvaltaiseen elämän vahvistamiseen, ei päihhteettömyyteen tukemista voi ohittaa. Riittävä osaaminen ja tukea tarjoavien verkostojen tuntemus lisäävät rohkeutta puheeksi ottamiseen ja tuen tarjoamiseen myös tällä osa-alueella.

Koska rikostaustaisten tukeminen ja heille kohdenneet palvelut ovat järjestetty eri kunnissa eri tavoin, on paikallinen verkostoituminen ensiarvoisen tärkeää. Tutkimuksemme perusteella pidempään työssä olleet olivat tehneet enemmän verkostoyhteistyötä kuin lyhyemmän työkokemuksen omaavat työntekijät. Lienee luonnollista, että pidemmän työkokemuksen aikana työntekijöille on muodostunut käytännön työn kautta enemmän verkostoja ja sitä kautta yhteistyömahdollisuudet ovat laajemmat. Millä tavoin diakoniatyö voisi olla osa rikostaustaisen asiakkaan verkostoja aiempaa enemmän? Missä määrin seurakunta työnantajana ja sen toimintakulttuurit tukevat verkostotyön tekemistä? Voisiko jo peruskoulutuksessa ottaa vahvemmin esille verkostotyön mahdollisuudet toisaalta asiakkaiden tukemisen näkökulmasta, mutta myös diakoniatyön yhteiskunnallisen roolin vahvistumisen näkökulmasta?

Rikostaustaisten läheiset kaipaavat ennen kaikkea kuuntelijaa ja mahdollisuutta puhua asioista rehellisesti tulematta tuomituksi itse. Diakoniatyön arvot ja läsnä oleva osaaminen luovat hyvät puitteet läheisten menestykselle tukemiselle. Myös läheisten kohtaamisessa oikea ja riittävä tieto käsillä olevasta ilmiöstä edesauttaa kohtaamista. Rikostaustaisten läheiset ovat yhteiskunnassa sivuun jäävä ryhmä, jonka tukemista ei ole organisoitu minkään tahon vastuulle. Kirkon diakoniatyö voisi ottaa jatkossa myös tämän, muilta auttajatahoilta sivuun jäävän, asiakasryhmän työnsä kohteeksi.

Hengellinen ohjaus ja sielunhoito nähtiin tärkeänä osana seurakunnan rikostaustaisille tarjottavaa toimintaa. Kuitenkin vain kaksi vastaajaa mainitsivat sen toimintana, johon he voisivat rikostaustaisia ohjata. Tämä saattaa kertoa siitä, että nähdään hengellisen ohjauksen ja sielunhoidon kuuluvan olennaisena osana kirkon toimintaan, mutta epäselvää on, kuka sitä tekee. On kiinnostavaa, miksei useampi diakoniatyöntekijä ajatellut sen olevan olemassa olevaa toimintaa, johon rikostaustaisia voisi ohjata. Kertooko tämä hengellisen ohjauksen ja sielunhoidon vähyydestä tai sen näkymättömyydestä seurakunnan työntekijälle? Osataanko näitä tarpeita tunnistaa ja mahdollistaako hektinen diakoniatyön arki tällaisen tukemisen? Vai voiko kysymys olla siitä, että jotakin koetaan vahvasti diakoniatyön ytimeen kuuluvana työnä, mutta käytännössä sen toteuttaminen jää kuitenkin taka-alalle? Ehkä sielunhoitoa ja hengellistä ohjausta kuitenkin tehdään, mutta asiakkaan rikostausta ei välttämättä ole näissä tilanteissa tullut erityisesti esille.

Vankien uskonnollisuutta tutkineen selvityksen mukaan vankien uskonnollisuus on runsasta. Muutokset ovat olleet myönteisiä, esimerkiksi oman vakaumuksen vahvistumisella tai uskosta mielenrauhan saamisella on koettu olevan merkittävä yhteys keskeisillä elämänalueilla koettuihin ongelmiin ja niiden ratkaisuihin, kuten päihteet, mielenterveys ja sosiaaliset kysymykset. Hakeutuminen sielunhoidollisiin keskusteluihin vankilassa on yleistä ja useimmiten keskusteluiden aiheena ovat olleet parisuhdeasiat tai hengelliset asiat. Selvityksen mukaan tarve yksilötapaamisiin seurakuntien ja muiden uskonnollisten toimijoiden edustajien kanssa on suuri. (Kirkkohallitus 2015, 93-95.)

Vankilavierailut ja tilaisuuksien järjestäminen vankiloissa koettiin myös tämän tutkimuksen kohderyhmän keskuudessa vahvasti diakoniatyöntekijöiden ja pappien tehtäväksi. Kyselyyn vastanneista ei kuitenkaan kukaan tuonut esiin tekevänsä tai tehneensä vankilavierailuja tai järjestäneensä tilaisuuksia vankiloissa. Tähän saattaa vaikuttaa se, että Jyväskylän seurakunnassa kriminaalityö on pitkään ollut erityisdiakoniaan kuuluvana työalana. Tutkimuksessa ei kysytty sitä, millaisia nämä vankilavierailut ja tilaisuudet olisivat luonteeltaan. Toisaalta, myös seurakuntalaisuuden vahvistaminen, nähtiin erittäin tärkeäksi seurakunnan toiminnaksi rikostaustaisen tukemiseksi. Voisiko diakoniatyö tehdä etsivää työtä vankiloissa tai järjestöissä jotka työskentelevät rikostaustaisten asiakkain ja heidän läheistensä kanssa? Seurakunnan toimintaan osallistuminen vapautumisen jälkeen voisi tuntua helpommalta, jos seurakunnan työntekijä on entuudestaan tuttu. Onko seurakunnasta ulospäin tapahtuvalle etsivälle työlle kuitenkin resursseja vai kuluuko olemassa olevat resurssit niin sanottuun sisäiseen työhön?

Laajemmin asiaa tarkastellessa voisikin pohtia, onko diakoniatyön rooli yhteiskunnallisessa palvelujärjestelmässä edelleen piilossa? Onko diakoniatyö vain yksi mahdollinen ”palveluluukku” muiden joukossa, vai voisiko se olla jotakin enemmän? Ainakin rikostaustaisten asiakkaiden näkökulmasta katsottuna luukkuja on jo tarpeeksi. Se, mitä tarvitaan, on vierellä kulkija. Onko diakoniatyöstä tähän? Seurakunnissa on kyllä toimintaa ja osallistujia toivotetaan tervetulleeksi osallistumaan, mutta löytävätkö avun tarvitsijat kirkkoon?

6.4 Tutkimusmenetelmän ja toteutuksen arviointi

Kyselyn toteuttaminen internetissä ja sähköpostin kautta mahdollisti opinnäytetyön aineiston keräämisen nopealla aikataululla ja melko vaivattomasti. Henkilökohtaisella tiedottamisella, esimerkiksi kertomalla opinnäytetyön tarkoituksesta ennen kyselyn toteuttamista olisi saattanut vaikuttaa vastaajien osallistumishalukkuuteen. Kuitenkin opinnäytetyön tavoitteiden toteutumisen kannalta vastausten määrä oli riittävä. Tutkimussuunnitelmavaiheessa pohdimme haastattelujen tekemistä kyselyllä saatavan aineiston syventämiseksi ja mahdollisesti kiinnostavien aiheiden tarkentamiseksi. Kuitenkin opinnäyteprosessin aikataulun kannalta päädyimme käyttämään pelkkää kyselyllä saatua aineistoa.

Kyselylomakkeessamme kysymyksessä 19 (liite 1) kysymme miten ja kenen toimesta seurakunnan pitäisi tarjota tukea rikostaustaisille. Yhtenä arvioitavana tukimuotona olivat mielenterveyskuntoutus ja päihdekuntoutus. Valittujen termien käyttö on saattanut ohjata vastaajia pohtimaan mielenterveys- ja päihdekuntoutusta laajempänä kokonaisuutena ja tästä syystä ovat kokeneet, ettei kyseisten kuntoutusmuotojen järjestäminen kuulu seurakunnan tehtäviin. Mielenterveys- ja päihdetyö kuuluu kuitenkin varsin vahvasti diakoniatyön työalaan ja esimerkiksi käyttämällä termejä mielenterveystyö ja päihdetyö olisimme kuvanneet enemmän tarkoittamaamme tukimuotoa.

Tiedustelimme avoimella kysymyksellä rikostaustaisten ja heidän läheistensä kohtaamisten määrää (liite 1, kysymykset 8 ja 12). Kysymyksissä emme rajanneet kohtaamisten toteutumista millekään aikavälille, joten vastausten perusteella kohtaamisten yleisyyttä on vaikea arvioida. Tarkentamalla kysymystä aikamääreellä, olisimme saaneet hieman enemmän informaatiota. Kohtaamisten määrään vaikuttaa myös olennaisesti diakoniatyöntekijän tehtäväkuva ja toisaalta myös alue, jolla työntekijä työskentelee. Aineiston perusteella ainakin yksi diakoniatyöntekijöistä työskenteli erityisryhmän kanssa, eikä tästä syystä ollut tehnyt kriminaalityötä. Näin ollen vastaukset keskenään eivät ole vertailukelpoisia.

Kyselylomakkeemme mahdollisti vastaajan jättämään vastaamatta haluamiinsa kysymyksiin. Toisaalta joissakin kysymyksissä pystyi valitsemaan useampia

vastausvaihtoehtoja (liite 1, kysymykset 9 ja 14), joten joiltakin osin aineistosta oli hankala tehdä tarkkoja päätelmiä.

Vaikka aineiston analysointivaiheessa havaitsimme monenlaisia puutteita kyselylomakkeen laadinnassa, olemme kuitenkin yleisesti ottaen tyytyväisiä kyselylomakkeeseen ja sen kautta saamamme aineistoon. Arviomme perusteella aineistomme ja sen analysointi tuottavat vastaukset opinnäytetyöllemme asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja näin vastaa opinnäytetyömme tavoitteeseen.

6.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytteen tekijöinä meille tärkeää oli löytää riittävän rajattu aihe, jotta opinnäyteprosessi oli toteutettavissa kohtuullisen tiiviissä ajassa. Tutkimuksen rajaaminen Jyväskylän seurakunnan kriminaalilityötä tekevistä työntekijöistä pelkästään diakoniatyöntekijöihin helpotti ja nopeutti tutkimuksen tekemistä ja tutkimusluvan saantia. Edellä kuvattujen kriteerien valossa voimme todeta onnistuneemme opinnäytetyön aiheen valinnassa ja rajaamisessa verrattain hyvin. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2016, 77 – 80.)

Vastaajat saivat kyselylomakkeeseen linkin sähköpostitse, joten he pystyivät valitsemaan osallistumisestaan vapaasti. Vaikka vastaajien vastausinnostusta seurattiin ja vielä vastaamatta olleille lähetettiin muistutussähköposti ennen vastausajan päättymistä, vastaajilla säilyi vapaus valita osallistumisensa. Joskus koettu painostus esimerkiksi työnantajataholta saattaa vääristää vastaustuloksia vastaajien kokiessa osallistumisen pakoksi. Koska toteutimme kyselyn omalla nimellä, voidaan sen arvioida mahdollistaneen osallistumisen ilman pakkoa. Vastaamatta jättäneillä olisi tosin saattanut olla muun laista lisätietoa kriminaalilityön toteutuksesta Jyväskylän seurakunnassa.

Diakoniatyöntekijöistä jätti vastaamatta yhdeksän työntekijää. Kukaan ei vastaamatta jättäneistä ei ottanut yhteyttä erityisesti kertoakseen vastaamatta jättämisen syitä, joten siltä osin syyt jäävät arvailujen varaan. Kysely toteutettiin tammi-helmikuun vaihteessa ja vastausaikaa oli noin kaksi viikkoa. Mahdollista on, että jotkut työntekijöistä olivat

lomalla tai muutoin poissa työpaikalta. Voi myös olla, ettei kyselymme aihepiiri kiinnostanut tai vastaamiseen ei ollut sopivaa aikaa. Mikäli olisimme käyneet henkilökohtaisesti esittelemässä opinnäytetyömme aihetta kohdejoukolle, olisimme voineet herätellä kiinnostusta aihetta ja sen ajankohtaisuutta kohtaan sekä tiedottaa tulosten käyttötarkoituksesta osaamisen vahvistamiseksi. Tätä kautta olisimme mahdollisesti voineet saada lisää vastaajia.

Vastaajien vähäisyyden vuoksi joissakin vastauksissa vastaukset vaihtelivat voimakkaasti ja yksittäiset valinnat kuvasivat vain yhden vastaajan mielipidettä. Analysoinnissa pyrimme etsimään merkitsevyyttä osoittavia suurempia linjoja tarketumatta näihin yksittäisten vastaajien vastauksiin. Toisaalta yksittäistenkin vastaajien näkemykset on huomioitu tulosten seikkaperäisessä raportoinnissa. Aineistoa on tarkasteltu frekvenssien perusteella, koska prosentuaalinen tarkastelu ei ole tarkoituksenmukaista aineiston pienuuden vuoksi.

Tiedostimme aihetta suunnitellessamme, että oman osaamisen tarkasteleminen voi ohjata näkökulmaa myös oman osaamisen puutteiden tarkasteluun, mikä voi herättää vastaajassa epämiellyttäviä tunteita. Pyrimme kartoituksessamme kohdentamaan kysymykset neutraalisti työntekijöiden kokemuksiin ja näkemyksiin sekä omaan kokemukseensa osaamisestaan. Osaamisen kartoittaminen saattaa kuitenkin aina herättää arvostelluksi tulemisen tunteita. Myös omien, kohtaamisissa heränneiden tunteiden rehellinen tarkastelu, saattaa herättää ristiriitaisia tunteita diakoniatyön ideaalin ja inhimillisen kokemuksen välillä. Kyselyn herättämiä tunteita olisi voinut kysyä kyselyn päätteeksi ja näin tarjota mahdollisuuden pienimuotoiseen purkuun. Mikäli opinnäytetyöprosessin aikataulu olisi sallinut, olisimme voineet ennakkokäynnin lisäksi käydä tapaamassa kohdejoukkoa kyselyn jälkeen ja mahdollistaa näin myös keskustelun käymisen kyselyn herättämistä ajatuksista.

6.6 Jatkotutkimusaiheita

Opinnäytetyön aineiston perusteella vahvimpana jatkotutkimusaiheena esitämme rikostaustaisten ja heidän läheistensä tarpeiden kartoittamista. Diakoniatyön tulisi vastata niiden hädänalaisten tuen tarpeeseen, joita kukaan muu ei yhteiskunnassa auta eikä tavoita. Vankien, erityisesti vapautuvien vankien, tuen tarpeita on kartoitettu useissa opinnäytetyössä ja tutkimuksissa (mm. Ahonen 2010, Koski-Säntti 2015, Kangasaho 2013) ja niissä on ilmennyt selkeä tuen tarve. Millaista tukea rikostaustaiset ja heidän läheisensä kaipaavat evankelis-luterilaiselta kirkolta ja millä tavoin diakoniatyö voisi toimia heidän hyvinvointinsa edistämiseksi? Aineistomme perusteella diakoniatyöntekijöillä on vahva auttamisen ja opastamisen halu ja olisi mielenkiintoista tietää lisää muun muassa siitä, millä tavoin diakoniatyöntekijät ovat auttaneet kohtaamiaan rikostaustaisia ja heidän läheisiään. Kuinka moni diakoniatyöntekijä olisi ollut halukas tarjoamaan tärkeäksi seurakunnan tehtäväksi arvioimaansa hengellistä ohjausta tai järjestämään vankiloissa seurakunnan tilaisuuksia? Lisäksi tärkeää olisi kartoittaa myös yhdyskuntaseuraamuksiin tuomittujen tai esimerkiksi rikosepäilyn vuoksi pidätettyjen rikostentekijöiden tarpeita.

Toivomme, että opinnäytetyömme tuottaa käyttökelpoista tietoa Jyväskylän seurakunnalle kriminaaliryöstöjen toteuttamisesta ja kehittämistarpeista seurakunnan toiminta-alueella. Lisäksi toivomme, että opinnäytetyömme virittää työntekijöiden keskuudessa keskustelua rikostaustaisten ja heidän läheistensä kanssa tehtävästä työstä ja ylipäättään diakoniatyön roolista heidän tukemisessaan. Koulutustarpeisiin voisi vastata seurakunnan, vankiloiden, järjestöjen ja muiden toimijoiden yhteistyössä suunnitelluilla lyhyehköillä koulutuksilla ja tutustumiskäynneillä.

Heidän siinä puhellessaan ja pohdiskellessaan Jeesus itse liittyi heidän seuraansa ja kulki heidän kanssaan. (Luukkaan evankeliumi 24:15)

LÄHTEET

- Ahonen, K. (2010). Vapautuvien vankien näkemys palveluntarpeestaan yhteiskuntaan sijoittumisessa. Vaasan ammattikorkeakoulu. Saatavilla.
<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17265/Microsoft%20Word%20-%20opinaytetyo%201.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Diakoniabarometri 2016. Gävert, T. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 45. Saatavilla.
[http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/7E1D8FE804ED4E2FC225802E002137A5/\\$FILE/Kirkkohallitus_Diakoniabarometri%202016_netti.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/7E1D8FE804ED4E2FC225802E002137A5/$FILE/Kirkkohallitus_Diakoniabarometri%202016_netti.pdf)
- Gothóni R. Auttava kohtaaminen II. (2014). Helsinki. Kirjapaja.
- Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008 – 2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Saatavilla.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Haastettu%20kirkko.pdf)
- Hakala, P. (2002). Ihmisen kokonaisvaltainen auttaminen. Teoksessa Diakoniatyön käsikirja. Toim. Helosvuori, R., Koskenvesa, E., Niemelä, P., Veikkola, J. (2002). Kirjapaja.
- Helin, M., Hiilamo, H., Jokela, U. (2010). Diakoniatyö. Asiakkaan palveluksessa. Editat. Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2016). Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Isokorpi, T., Viitanen, P. (2001). Tunnevoimaa! Kustannusosakeyhtiö Tammi. Tampere.
- Joukamaa, M. ja työryhmä. (2010). Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Perustulosraportti. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. Saatavilla.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6AqMACEr8/RISE_1_2010_Rikosseuraamusasiakkaiden_terveys_tyokyky_ja_hoidontarve.pdf
- Jyväskylän seurakunta. Jyväskylän seurakunta lyhyesti. Saatavilla 20.2.2018.
<http://www.jyvaskylanseurakunta.fi/seurakunta-lyhyesti>
- Jyväskylän yliopisto. Koppa. Saatavilla 25.4.2018.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/maarallinen-tutkimus>

- Jääskeläinen, I. (2002). Diakoniatoiminnan muodot. Teoksessa Diakoniatyön käsikirja. Toim. Helosvuori, R., Koskenvesa, E., Niemelä, P., Veikkola, J. (2002). Kirjapaja.
- Kangasaho, K. (2013). Aikuissosiaalityö vapautuneen vangin elämänhallinnan tukena. Pro gradu –tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Saatavilla. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20130535/urn_nbn_fi_uef-20130535.pdf
- Kirkkohallitus (2015). Uskonnonharjoittaminen vankiloissa – Selvitys uskonnonharjoittamiseen vankiloissa liittyvistä kysymyksistä. Työryhmän raportti 30.4.2015. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 28. Saatavilla. [http://sakasti.evli.fi/julkaisut.nsf/8D2C787C7761FFAFC2257E5A002EDE21/\\$FILE/Uskonnonharjoittaminen%20vankiloissa.pdf](http://sakasti.evli.fi/julkaisut.nsf/8D2C787C7761FFAFC2257E5A002EDE21/$FILE/Uskonnonharjoittaminen%20vankiloissa.pdf)
- Kivivuori, J. (2011). Mistä rikollisuus johtuu? Portti vapauteen –portaali. Saatavilla 28.1.2018. http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2455/mista_rikollisuus_johtuu
- Koski-Säntti, H. (2015). Konnasta kunnon kansalaiseksi. Rikostaustaisten kokemuksia desistanssin onnistumisen edellytyksistä. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Saatavilla. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/101478/Koski-Santti_Heini.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kuhanen C., Oittinen A., Kanerva P., Seuri T. toim. (2014). Mielenterveyshoitotyö. Helsinki. Sanoma Pro Oy.
- Kuopion hiippakunta (2006). Kuopion hiippakunnan päihde- ja kriminaalityön linjaus. Saatavilla. http://www.kuopionhiippakunta.fi/koulutus-ja-henkiloston-kehittam/diakonia/paihde-ja_kriminaalityo/
- L39/1889. Rikoslaki. Saatavilla. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki>
- L400/2015. Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta. Saatavilla. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150400?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=yhdyskuntaseuraamus>
- L738/2002. Työturvallisuuslaki. Saatavilla. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

- Lapintie, A. (2012). ”Olen muutakin kuin Seppo paperilla”. Asunnottomien lainrikkojien kokemuksia osallisuudesta palvelujärjestelmissä. Saatavilla <http://www.socca.fi/files/2227/Lapintie.pdf>
- Lappalainen, T. (2005.) Tie uuteen – kristillisen päihdeyhteisön merkitys päihteenkäyttäjälle. Vaasa. Kristillinen alkoholisti- ja narkomaanityö ry.
- Lappalainen-Lehto, R., Romu, M-L., Taskinen, M. (2008). Haasteena päihteet – ammatillisen päihdetyön perusteita. Helsinki. WSOY.
- Leppo, A. toim. (2018). Vapautuvien asumisen tuki. Käsikirja asumissosiaaliseen työhön rikostaustaisten kanssa. Helsinki. Star-Offset. Saatavilla 10.3.2018. http://www.porttivapauteen.fi/filebank/1509-VAT_kaskirja_verkko_250118.pdf
- Pöyhönen, L., Tuomainen, M., Purhonen, K. (toim.) (2009a.) Jyväällä –projekti 2006 – 2009. Tyynelän kehittämiskeskuksen osahankkeen asiakastyön kuvaus. Saatavilla https://www.tyynela.fi/liitteet/10/1/jyvalla_tyynela_asiakastyonraportti_2009.pdf
- Pöyhönen, L., Tuomainen, M., Purhonen, K. (toim.) (2009b.) Jyväällä –projekti 2006 – 2009. Tyynelän kehittämiskeskuksen osahankkeen loppuraportti. Saatavilla https://www.tyynela.fi/liitteet/10/0/jyvalla_tyynela_loppuraportti.pdf
- Rikosseuraamuslaitos (2015). Yhdyskuntapalvelu. Saatavilla <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamukset/yhdyskuntapalvelu/palvelun suorittaminen.html>
- Rikosseuraamuslaitos i.a. Tilastoja 2016. Verkkojulkaisu. Saatavilla. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinen vuosikirja/OEnaT5BkF/RISE_Tilastoja_2016.pdf
- Ryynänen, H., Suomela, M. (2011). Lähelle. Selvitys yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Raportteja 1/2011. Saatavilla http://www.krits.fi/document.php/1/123/lhelle_raportti/d52393ca4085921be664df924e632083
- Saarelainen, R., Stengård, E., Vuori-Kemilä, A. (2001.) Mielenterveys- ja päihdetyö: yhteistyötä ja kumppanuutta. Porvoo. WS Bookwell Oy.

- Salminen, V-M. (2016) Kirkon auttamistyö yhteiskunnallisena osallistumisena. Teoksessa Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2010 – 2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista. Ketola, K., Hytönen, M. Salminen, V-M., Sohlberg, J., Sorsa, L. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Kirkon tutkimuskeskus. Saatavilla. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/\\$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_II%20osa_Osallistuva%20luterilaisuus_netti.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/4D9073DDB9C38745C22576F20030A70E/$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_II%20osa_Osallistuva%20luterilaisuus_netti.pdf)
- Sisäministeriö (2017). Hyvä elämä - turvallinen arki. Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017. Sisäministeriön julkaisu 15/2017. Helsinki. Saatavilla. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80782/sisaisen-turvallisuuden-strategia-verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
- Sundell, L. (2014.) Työkaverina pelko. Juva. PS-Kustannus.
- Suomen ev.lut. kirkko a. Diakonia. Kriminaalityön erityiskoulutus. Saatavilla 9.3.2018. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content3D32BC>
- Suomen ev.lut. kirkko b. Diakonian viranhaltijan ydinosaamisalueet 2010. Saatavilla 18.2.2018 [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/diakonia_yo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/diakonia_yo.pdf)
- Suomen ev.lut. kirkko c. Kirkkolainsäädäntö. Saatavilla. <http://kappeli.evl.fi/Kirkkolainsaadanto.nsf/a16399f0218eff85c2256e6d00473b03/f4fd477e66c686f1c22580bc00413ec6?OpenDocument>
- Suomen ev.lut. kirkko d. Kirkkohallitus (2016). Kirkon tilastollinen vuosikirja 2015. Statistik årsbok för kyrkan 2015. Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 49. Saatavilla. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/ED10B30F92B933CCC22577AE00428A63/\\$FILE/TILASTOLLINEN%20VUOSIKIRJA%202015.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/ED10B30F92B933CCC22577AE00428A63/$FILE/TILASTOLLINEN%20VUOSIKIRJA%202015.pdf)
- Suomen ev.lut. kirkko e. Sanasto. Kriminaalityö. Saatavilla 10.3.2018. <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Kriminaalityö>
- Suomen ev.lut. kirkko f. Diakonia. Koulutus. Saatavilla 12.3.2018. <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content2C79B9>
- Suomen ev.lut. kirkko 2015. Meidän kirkko, välittävä yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonian ja yhteiskuntatyön linjaus 2015. Saatavilla

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/\\$FILE/Diakoniaty%F6n%20esite_SUOMI_final.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/$FILE/Diakoniaty%F6n%20esite_SUOMI_final.pdf)

Suomen virallinen tilasto 2016 (SVT): Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset. Tilastokeskus.

Saatavilla 28.1.2018. http://www.stat.fi/til/syyttr/2016/syyttr_2016_2017-09-29_tie_001_fi.html

Tamminen, E. (2010.) Päihteet, mielenterveys ja vankeus. Portti vapauteen –sivusto.

Saatavilla 28.1.2018.

http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2487/paihteet_mielenterveys_ja_vankeus

Valli, R. (2015) Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä. PS-kustannus.

Valli, R., Aaltonen, J. (2015) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä. PS-kustannus.

Vankien omaiset VAO ry. Viitattu 18.2.2018. <http://www.vankienomaiset.fi>

LIITE 1

Kriminaaliryöön osaaminen

Olemme Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomi - diakoni -opiskelijoita ja tämä on opinnäytteenä tekemäämme tutkimukseen liittyvä kysely.

Tutkimuksemme tarkoituksena on kartoittaa **Jyväskylän seurakunnan diakoniatyöntekijöiden kokemusta kriminaaliryöstä ja siihen liittyvästä osaamisestaan.** Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää Jyväskylän seurakunnassa ja tutkimuksen tulokset tulevat seurakunnan käyttöön. Tutkimuksen kautta sinulla on mahdollisuus tuoda näkyväksi kyseisen asiakasryhmän parissa tehtävää työtä, työn tekemiseen liittyviä haasteita ja mahdollisia koulutustarpeita.

Kriminaaliryö voidaan käsittää kirkossa yhtenä diakoniatyön alana. Tutkimuksessamme käytämme kriminaaliryöön käsitettä, jolla tarkoitamme rikostaustaisten ja heidän läheistensä kanssa tehtävää työtä. Haluamme nostaa läheiset esille erillisenä ryhmänä, koska heidän kanssaan työskentely saattaa jäädä usein vähäiselle huomiolle ja haluamme tutkia asiaa. Olemme jättäneet tutkimuksessamme vähemmälle huomiolle muut kriminaaliryöhön läheisesti kuuluvat diakonian työalueet, kuten päihde-, mielenterveys- ja perhetyön. Mikäli mieleesi tulee koulutustarpeita näiltä muilta työaloilta, josta arvioisit olevan hyötyä rikostaustaisten ja heidän läheistensä kanssa tehtävässä työssä, laita sekin rohkeasti koulutustarvekohtaan.

Toivomme, että viettäisit kyselylomakkeemme äärellä hetkisen aikaa. Arvion perusteella kyselyn täyttämiseen kuluu aikaa noin 10-15 minuuttia. Toivomme, että vastaat 4.2.2018 mennessä. Kiitos ajastasi!

Taustatiedot

1. Työssäoloaika diakoniatyössä *

- ☐ Alle 1 vuotta
☐ 1-5 vuotta
☐ 6-10 vuotta
☐ Yli 10 vuotta

2. Sukupuoli *

- ☐ Nainen
☐ Mies
☐ En halua sanoa

3. Ammattinimikkeesi ja koulutuksesi *

- ☐ Diakoni, koulutukseni on

_____

- ☐ Diakonissa, koulutukseni on

_____

- ☐ Muu, koulutukseni on

_____

4. Onko sinulla erityiskoulutusta rikostaustausten tai heidän läheistensä kanssa tehtävässä työssä?

- ☐ Ei

☐ Kyllä, mitä?

☐

_____

5. Onko sinulla erityiskoulutusta päihdetyössä?

- ☐ Ei

☐ Kyllä, mitä?

☐

---

6. Onko sinulla muuta erityiskoulutusta, josta arvioit olevan hyötyä kriminaalituössä?

☐ Ei

☐ Kyllä, mitä?

---

7. Onko sinulla sellaista työkokemusta, josta arvioit olevan hyötyä kriminaalituössä?

☐ Ei

☐ Kyllä, mitä?

Kohtaamisista

8. Oletko kohdannut työssäsi rikostaustaisia? Jos vastasit En, siirry suoraan kysymykseen 12.

☐ En

☐ Kyllä, asiakasmäärä noin?

---

9. Miten asia tuli esille?

☐ Kertoivat itse

☐ Tuli ilmi verkostopalaverissa/yhteistyökumppanilta/yhteisessä neuvottelussa

☐ Viranomainen tai muu yhteistyötaho otti yhteyttä

☐ Jotenkin muuten, miten?

☐

---

10. Vaikuttiko tieto **asiakkaan** rikostaustasta ~~asiakkuuteen~~ tai kohtaamiseen?

- ☐ Ei
☐ Kyllä, miten?

---

11. Minussa heräsi kohtaamisessa/kohtaamisissa seuraavia tunteita:

Ei ollenkaan Jonkin verran Paljon En osaa sanoa

Viha	☐	☐	☐	☐
Pelko	☐	☐	☐	☐
Ahdistus	☐	☐	☐	☐
Avuttomuus	☐	☐	☐	☐
Välinpitämättömyys	☐	☐	☐	☐
Halu auttaa	☐	☐	☐	☐
Toivottomuus	☐	☐	☐	☐
Halu rankaista	☐	☐	☐	☐
Ystävällisyys	☐	☐	☐	☐
Halu opastaa	☐	☐	☐	☐
Myötätunto	☐	☐	☐	☐
Halveksunta	☐	☐	☐	☐
Kunnioitus	☐	☐	☐	☐
Ihailu	☐	☐	☐	☐
Sääli	☐	☐	☐	☐
Huolenpito	☐	☐	☐	☐
Muu, mikä?	☐	☐	☐	☐

12. Oletko kohdannut työssäsi rikostaustaisten **läheisiä**? Jos vastasit En, siirry kohtaan 17.

- ☐ En
☐ Kyllä, asiakasmäärä noin?

---

13. Keitä nämä läheiset ovat olleet?

☐ Puoliso

Lapsi tai puolison lapsi, ovatko olleet alaikäisiä?

☐

☐ Vanhemmat

☐ Sisarukset

☐ Isovanhemmat

Muu läheinen, kuka?

☐

14. Miten asia tuli esille?

☐ Kertoivat itse

☐ Tuli ilmi verkostopalaverissa/yhteistyökumppanilta/yhteisessä neuvottelussa

☐ Viranomainen tai muu yhteistyötaho otti yhteyttä

Muulla tavoin, miten?

☐

15. Vaikuttiko tieto **asiakkaan läheisen** rikostaustasta asiakkuuteen tai kohtaamiseen?

☐ Ei

☐ Kyllä, miten?

16. Minussa heräsi kohtaamisessa/kohtaamisissa seuraavia tunteita:

Ei ollenkaan Jonkin verran Paljon En osaa sanoa

Viha	☐	☐	☐	☐
Pelko	☐	☐	☐	☐
Ahdistus	☐	☐	☐	☐

Avuttomuus	☐	☐	☐	☐
Välinpitämättömyys	☐	☐	☐	☐
Halu auttaa	☐	☐	☐	☐
Toivottomuus	☐	☐	☐	☐
Halu rankaista	☐	☐	☐	☐
Ystävällisyys	☐	☐	☐	☐
Halu opastaa	☐	☐	☐	☐
Myötätunto	☐	☐	☐	☐
Halveksunta	☐	☐	☐	☐
Kunnioitus	☐	☐	☐	☐
Ihailu	☐	☐	☐	☐
Sääli	☐	☐	☐	☐
Huolenpito	☐	☐	☐	☐
Muu, mikä?	☐	☐	☐	☐

17. Rikostausta ei ole tullut ~~asiakkuudessa esille~~. Jos saisit tämän tiedon, vaikuttaisiko se ~~asiakkuuteen tai~~ kohtamiseen?

☐ Ei

☐ Kyllä, miten

_____

☐ Ehkä, miten

_____

☐ En osaa sanoa

TUEN TARPEESTA JA SEURAKUNNAN ROOLI

18. Koetko omaavasi erityistä kutsumusta kriminaalityöhön?

- ☐ En erityisesti
- ☐ Kyllä jonkin verran
- ☐ Kyllä vahvasti, tunnen sen olevan itselle kutsumus
- ☐ En osaa sanoa, en ole miettinyt

19. Rikostaustaiset tarvitsevat seurakunnan tukea. Miten ja keiden toimesta seurakunnan pitäisi sitä tarjota seuraavissa tukitoimissa?

	Diakoniatyöntekijä	Papit	Muu seurakunnan työntekijä	Ei ole seurakunnan tehtävä
Asuminen (esim. asunnon hankinta, asumisen tuki)	☐	☐	☐	☐
Työllisyys (esim. työpaikan hankinta, asioinnissa avustaminen)	☐	☐	☐	☐
Työharjoittelu- tai työkokeilupaiikkana toimiminen	☐	☐	☐	☐
Rikosseuraamusten suorituspaikkana toimiminen	☐	☐	☐	☐
Taloudellinen tukeminen	☐	☐	☐	☐
Ruoka-apu	☐	☐	☐	☐
Seurakuntalaisuuden vahvistaminen	☐	☐	☐	☐
Ystävien saaminen/uusi verkosto	☐	☐	☐	☐
Päihdekuntoutus	☐	☐	☐	☐
Mielenterveyskuntoutus	☐	☐	☐	☐
Virkistystoiminta; retket, leirit, <u>yms</u>	☐	☐	☐	☐
Vertaistukitoiminta; ryhmät, illat, leirit, <u>yms</u>	☐	☐	☐	☐
Hengellinen ohjaus ja sielunhoito	☐	☐	☐	☐
<u>Srk:n</u> tilaisuudet vankilassa	☐	☐	☐	☐
Henkilökohtaiset tapaamiset vankilassa	☐	☐	☐	☐
Muuta, _____ mitä?	☐	☐	☐	☐

20. Kuvaile toimintaa seurakunnassasi, johon voisit ohjata rikostaustaisia.

YHTEISTYÖ KRIMINAALITYÖSSÄ

21. Oletko saanut yhteydenottoja yhteistyöviranomaisilta tai muilta yhteistyötahoilta kriminaaliryöön asiakkaiden asioissa? Keitä yhteistyötahot ovat olleet?

☐ Ei

☐ Kyllä, nämä tahot ovat olleet yhteydessä

☐

---

22. Kuvaa lyhyesti yhteydenottojen syitä

---

23. Johtiko joku yhteydenotoista yhteistyöhön?

☐ Ei

☐ Kyllä, kuvaile yhteistyömuotoja lyhyesti

---

24. Mikäli et ole saanut yhteydenottoja kriminaaliryöön yhteistyötahoilta, keitä kriminaaliryöön yhteistyötahot voisivat olla? Millaista yhteistyötä toivoisit tai pitäisit tärkeänä?

---

25. Tehdäänkö seurakunnassa kriminaalityötä eri työalojen kesken?

- ☐ Ei
☐ Kyllä. Mitä ja ketkä?

---

26. Onko yhteistyö mielestäsi riittävää?

- ☐ Ei
☐ Kyllä
☐ Ehkä, en osaa sanoa

27. Millaista yhteistyötä työalojen kesken toivoisit tai pitäisit tärkeänä?

---

28. Kriminaalityötä tehdessäni olen saanut tukea seuraavilta tahoilta:

	Hyvin vähän	Jonkin verran	Riittävästi	En ole tehnyt kriminaalityötä, mutta jos tekisin, toivoisin tukea näiltä tahoilta
Lähiesimies	☐	☐	☐	☐
Muut diakoniatyöntekijät	☐	☐	☐	☐
Työyhteisö	☐	☐	☐	☐
Luottamushenkilöt	☐	☐	☐	☐
Hiippakunta	☐	☐	☐	☐
Kriminaalityötä tekevät tms. järjestöt	☐	☐	☐	☐
Yhteistyöviranomaiset	☐	☐	☐	☐
Työnohjaus	☐	☐	☐	☐

Työterveyshuolto	☐	☐	☐	☐
Muu, mikä _____	☐	☐	☐	☐

OSAAMINEN

29. Millaista osaamista kriminaalityö mielestäsi vaatii? Kuvaile vaadittavaa osaamista lyhyesti.

---

30. Koetko omaavasi riittävästi osaamista rikostaustaisten tai heidän läheistensä kohtaamiseen ja/tai heidän kanssaan työskentelyyn?

- ☐ En
☐ Kyllä
☐ En osaa sanoa

31. Oletko halukas kouluttautumaan ammatillisen osaamisen vahvistumiseksi?

- ☐ En
☐ Kyllä, esim. tämä koulutus

_____

☐ En osaa sanoa

32. Mikäli koet tarvitsevasi lisää osaamista, millaisissa asioissa tarvitsisit lisäkoulutusta?

---

33. Mitä muuta haluat kertoa?

Kiitos vastauksistasi! Toivotamme sinulle hyvää kevättä ja voimia työhön!

LIITE 2

